

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΔΥΤΙΚΗΣ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑΣ
ΣΧΟΛΗ ΚΟΙΝΩΝΙΚΩΝ ΚΑΙ ΑΝΘΡΩΠΙΣΤΙΚΩΝ ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ

ΠΑΙΔΑΓΩΓΙΚΟ ΤΜΗΜΑ
ΝΗΠΙΑΓΩΓΩΝ

ΠΤΥΧΙΑΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ

ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΕΣ ΔΗΜΙΟΥΡΓΙΚΗΣ ΓΡΑΦΗΣ ΜΕΣΑ ΑΠΟ
ΚΙΝΗΜΑΤΟΓΡΑΦΙΚΕΣ ΤΑΙΝΙΕΣ ΣΤΗΝ ΠΡΟΣΧΟΛΙΚΗ ΑΓΩΓΗ

CREATIVE WRITING ACTIVITIES THROUGH
CINEMATOGRAPHIC FILMS IN PRESCHOOL EDUCATION

ΦΟΙΤΗΤΗΣ: ΓΙΩΡΓΟΣ ΠΑΤΣΑΚΙΩΤΗΣ

ΑΕΜ:3568

ΕΠΟΠΤΡΙΑ: Βακάλη Π. Άννα

Β' ΒΑΘΜΟΛΟΓΗΤΗΣ: Κωτόπουλος Η. Τριαντάφυλλος,

ΦΛΩΡΙΝΑ, ΙΟΥΝΙΟΣ 2021

Πίνακας περιεχομένων:

Ευχαριστίες.....	3
Περίληψη.....	4
Abstract.....	5
Εισαγωγή.....	6
Κεφάλαιο 1: Η Δημιουργική Γραφή.....	7
1. Ορισμοί Δημιουργικής Γραφής.....	7
2. Ιστορική Εξέλιξη του Όρου.....	10
3. Η Δημιουργική Γραφή στο Πλαίσιο της Ελληνικής Εκπαίδευσης.....	12
4. Δημιουργική Γραφή στην Προσχολική Εκπαίδευση.....	16
5. Σκοπός Δημιουργικής Γραφής στο Νηπιαγωγείο.....	18
6. Η Δημιουργική Γραφή στην Πράξη με τον Εκπαιδευτικό.....	19
Κεφάλαιο 2: Ο Κινηματογράφος.....	20
1. Κινηματογράφος και Εκπαίδευση.....	20
2. Ο Κινηματογράφος και η Εξέλιξη του Ιστορικά.....	21
3. Σκοπός Κινηματογράφου στο Νηπιαγωγείο.....	22
4. Ο Κινηματογράφος του Σήμερα.....	23
5. Κινηματογράφος και Παιδί.....	24
6. Δημιουργικές Δραστηριότητες μέσω του Κινηματογράφου.....	26
Κεφάλαιο 3: Δραστηριότητες Δημιουργικής Γραφής μέσω Κινηματογράφου.....	27
1. Πραγματοποίηση και Μεθοδολογία Μελέτης – Δραστηριοτήτων.....	27
2. Ερευνητικά Ερωτήματα.....	28
3. Δραστηριότητα 1 ^η :.....	28
4. Δραστηριότητα 2 ^η :.....	29
5. Δραστηριότητα 3 ^η :.....	31
6. Δραστηριότητα 4 ^η :.....	32
7. Δραστηριότητα 5 ^η :.....	33
8. Δραστηριότητα 6 ^η :.....	34
9. Δραστηριότητα 7 ^η :.....	35
10. Δραστηριότητα 8 ^η :.....	36
11. Δραστηριότητα 9 ^η :.....	37
Συμπεράσματα.....	38
Βιβλιογραφία.....	39

Ευχαριστίες.

Ο φοιτητής εκφράζει τις ιδιαίτερες ευχαριστίες του στην επόπτρια καθηγήτρια, κυρία Βακάλη Άννα για την εμπιστοσύνη της καθ' όλη την διάρκεια συγγραφής της παρούσας εργασίας και στον Β' βαθμολογητή, κύριο Κωτόπουλο Τριαντάφυλλο για τον πολύτιμο χρόνο που θα αφιερώσει για την ανάγνωσή της. Τέλος, ευχαριστώ την οικογένειά μου για τη στήριξη και την κατανόηση που επέδειξε καθ' όλη τη διάρκεια της εκπόνησης της πτυχιακής μου εργασίας. Συγκεκριμένα, τους αγαπημένους μου γονείς, για τις θυσίες και τη βοήθειά τους, ώστε να πραγματοποιήσω τις σπουδές μου, καθώς και τα αδέρφια μου, και τους στενούς μου φίλους για την ψυχολογική υποστήριξη και την τεχνική επιμέλεια του κειμένου.

Περίληψη.

Το θέμα της παρούσας πτυχιακής εργασίας είναι «Δραστηριότητες Δημιουργικής Γραφής μέσα από Κινηματογραφικές ταινίες στην προσχολική αγωγή» και αναλύεται η αξία των κινηματογραφικών ταινιών και πως μέσω αυτών δημιουργούνται αξιόλογες δραστηριότητες Δημιουργικής Γραφής μέσα στην αίθουσα του Νηπιαγωγείου. Η εργασία αποτελείται από δυο σκέλη, το πρώτο αφορά τη θεωρητική ανάλυση των δυο εννοιών του κινηματογράφου και της Δημιουργικής Γραφής και στο δεύτερο σκέλος προτείνονται μερικές δραστηριότητες για εφαρμογή στην τάξη του Νηπιαγωγείου.

Στο πρώτο σκέλος, αναλύεται η έννοια της Δημιουργικής Γραφής και πως ορίζεται αυτή αλλά ακόμα και η ιστορική εξέλιξη του όρου. Στην συνέχεια αναλύεται η αξία και η συμβολή της Δημιουργικής Γραφής τόσο στο εκπαιδευτικό σύστημα συνολικά αλλά και το πόσο σημαντική είναι για την προσχολική εκπαίδευση. Επιπλέον αναφέρεται ο σκοπός της Δημιουργικής Γραφής μέσα στο σχολείο και αναλύεται περιληπτικά, ενώ στην συνέχεια γίνεται λόγος για το πώς συνδέεται η Δημιουργική Γραφή με τον εκπαιδευτικό μέσα στην τάξη. Στην συνέχεια αναλύεται ο Κινηματογράφος η σύνδεση του με την εκπαίδευση και ο σκοπός του μέσα στο εκπαιδευτικό σύστημα, καθώς και η εξέλιξη του από παλιά μέχρι σήμερα και τέλος δίνεται βάση στην σύνδεση του Κινηματογράφου με το παιδί και στον τρόπο που δημιουργούνται δημιουργικές δραστηριότητες μέσω αυτού.

Στο δεύτερο μέρος, παρουσιάζονται ορισμένες Δημιουργικές δραστηριότητες που συνδέονται με τον κινηματογράφο και θα μπορούσαν να υλοποιηθούν μέσα στην τάξη.

Λέξεις: Κλειδιά Παιδί, Δημιουργική Γραφή, Κινηματογράφος, Προσχολική Εκπαίδευση.

Abstract.

The topic of this dissertation is "Creative Writing Activities through Movies in Preschool" and analyzes the value of movies and how they create valuable Creative Writing activities in the Kindergarten room. The work consists of two parts, the first concerns the theoretical analysis of the two concepts of cinema and Creative Scripture and the second part proposes some activities for application in the Kindergarten classroom.

In the first part, the meaning of Creative Scripture is analyzed and how it is defined, as well as the historical evolution of the term. Then the value and contribution of Creative Scripture is analyzed both in the educational system as a whole and how important it is for pre-school education. In addition, the purpose of Creative Writing in the school is mentioned and analyzed briefly, while then there is talk about how Creative Writing is related to the teacher in the classroom. Then the Cinema is analyzed its connection with education and its purpose within the educational system, as well as its evolution from the past to the present and finally is based on the connection of the Cinema with the child and the way creative activities are created through it.

The second part presents some Creative activities related to cinema that could be implemented in the classroom.

Key Words: Activities, Child, Creative Writing, Cinema, Preschool Education.

Εισαγωγή.

Στην παρούσα εργασία μελετάται η γνωστική περιοχή της δημιουργικής γραφής και του κινηματογράφου στην προσχολική εκπαίδευση. Είναι μια εργασία που δημιουργήθηκε ύστερα από πολλά μαθήματα και σεμινάρια που παρακολούθησα, κατά την διάρκεια των σπουδών μου. Η Δημιουργική Γραφή είναι ένα πολύ σημαντικό εργαλείο εδώ και χρόνια που προσπαθεί να παροτρύνει τον μαθητή από νεαρή ηλικία, στον επιστημονικό κλάδο της γλώσσας και της λογοτεχνίας.

Με μια συνεργασία και σύνδεση των κινηματογραφικών ταινιών και της δημιουργικής γραφής προκαλείται η ανάπτυξη της δημιουργικής έκφρασης και της γλωσσικής καλλιέργειας των νηπίων κατά την διάρκεια της προσχολικής εκπαίδευσης. Σκοπός της παρούσας μελέτης είναι να αναλυθεί αρχικά το θέμα από την θεωρητική του πλευρά, εμβαθύνοντας στο περιεχόμενο των δύο εννοιών που παραθέσαμε παραπάνω, για πρώτη φάση και στην συνέχεια θα προταθούν στο τρίτο και τελευταίο κεφάλαιο ορισμένες δραστηριότητες, που να ταιριάζουν για παιδιά προσχολικής εκπαίδευσης που προκύπτουν μετά την παρακολούθηση κινηματογραφικών ταινιών.

Η εργασία πραγματοποιήθηκε με τον συνδυασμό της μεθόδου της βιβλιογραφικής ανασκόπησης και είναι δομημένη σε τρία (3) μέρη. Στο 1^ο Κεφάλαιο υπάρχει η Θεωρητική προσέγγιση, όπου θα παρουσιαστεί ο ορισμός της Δημιουργικής Γραφής και θα πραγματοποιηθεί μία εκτενής αναφορά στην ιστορική της πορεία σε πρώτο στάδιο, και στην συνέχεια θα αναλύσουμε την είσοδο και την απαρχή της δημιουργικής γραφής στην ελληνική εκπαίδευση, θα επισημανθεί το πόσο σημαντική είναι η αξία της δημιουργικότητας κι της φιλαναγνωσίας στην ελληνική εκπαίδευση και την πορεία και εξέλιξη της στην προσχολική εκπαίδευση με το πέρασμα των χρόνων. Τέλος θα μιλήσουμε για τον σκοπό της δημιουργικής γραφής στην νηπιακή ηλικία, και πως συμβάλλει ο ρόλος του εκπαιδευτικού στην μύηση των νηπίων προς τα μονοπάτια της γλώσσας και του λογοτεχνικού κλάδου.

Στο 2^ο Κεφάλαιο της εργασίας, θα πραγματοποιηθεί αναλυτική επισκόπηση σε έξι (6) θεματικές ενότητες που σχετίζονται με τον κινηματογράφο στην ελληνική εκπαίδευση γενικότερα και ειδικότερα στην συνέχεια για την προσχολική. Θα αναφερθούν οι κυριότεροι στόχοι που πραγματοποιούνται μέσα στην τάξη μέσω του κινηματογράφου θα γίνει μια εκτενής ανάλυση για την εξέλιξη του

κινηματογράφου από το παρελθόν μέχρι σήμερα, και θα γίνει αναφορά για την σύνδεση του παιδιού με τον Κινηματογράφο και τον τρόπο που δημιουργούνται οι Δημιουργικές Δραστηριότητες μέσα στην τάξη.

Στο 3^ο Κεφάλαιο, θα αποδοθούν αναλυτικά ορισμένες πρακτικές εφαρμογές δραστηριοτήτων δημιουργικής γραφής που μπορούν να υλοποιηθούν μέσα στην αίθουσα με την ένταξη του κινηματογράφου για την βαθμίδα της προσχολικής εκπαίδευσης. Στο πρώτο κομμάτι θα συζητήσουμε τον τρόπο και την μεθοδολογία για την ανάπτυξη ορισμένων πρακτικών εφαρμογών με δραστηριότητες που θα συνδυάζουν τον επιστημονικό κλάδο της δημιουργικής γραφής σε σύνδεση με την παρακολούθηση ταινιών για παιδιά προσχολικής ηλικίας.

Κεφάλαιο 1: Η Δημιουργική Γραφή.

1. Ορισμοί Δημιουργικής Γραφής.

Είναι κοινά αποδεκτό ότι η έννοια της δημιουργικής γραφής δεν είναι δυνατόν να οριστεί με σαφήνεια. Η εμφάνιση αυτού του κλάδου πρωτοξεκίνησε περίπου στα τέλη του 19^{ου} αιώνα και συγκεκριμένα στην Αμερική, όπου εκεί έγινε μια απόπειρα για να λειτουργήσει το μάθημα της λογοτεχνίας με ένα ποιο πρωτοποριακό τρόπο για τα χρόνια εκείνα. Σύμφωνα και με όσα αναφέρθηκαν παραπάνω δεν δύναται να βρεθεί με σχετική ευκολία ένας ορισμός που θα είναι δεκτός από όλους για την έννοια που ορίζεται ως δημιουργική γραφή, καθώς αυτή η προσπάθεια δεν θα ήταν καθόλου δημιουργική, διότι η δημιουργική γραφή από μόνη της είναι μια διαδικασία δημιουργική. (Κωτόπουλος, 2016). Σε συσχέτιση και με τον αγγλοσαξονικό όρο Creative Writing/Δημιουργική Γραφή πρόκειται σαφώς για έναν από τους πιο πολύ αναφερόμενους όρους όχι μόνο στην εκπαίδευση της Ελλάδος αλλά και στην εκπαίδευση του εξωτερικού, καθώς αυτός ο όρος καταλήγει σε ένα σύνολο διαφορετικών νοημάτων (Κωτόπουλος, 2012). Επίσης, αυτό που ορίζεται ως δημιουργική γραφή αποδίδεται στη δυνατότητα του ατόμου να μπορεί να εκφράσει την δημιουργική σκέψη και γραπτά, αλλά ταυτόχρονα και στο σύνολο των τεχνικών και εκπαιδευτικών πρακτικών μέσω των οποίων θα αποκτήσει μια εξέλιξη στις συγγραφικές του δεξιότητες.

Ταυτόχρονα θα μπορούσε να δοθεί και ο παρακάτω ορισμός για την έννοια της Δημιουργικής Γραφής. Όπου ορίζεται ως το είδος της γραφής αυτής που υλοποιεί

μια σειρά από δημιουργικούς σκοπούς. Δείχνει την διαδικασία με την οποία χειρίζονται την κοινωνία, τους ανθρώπους και τα γεγονότα. Πιο συγκεκριμένα όλα τα παραπάνω συσχετίζονται με την Δημιουργική Γραφή μέσα από μια ξεχωριστά δημιουργική διαδικασία αντίληψης και δημιουργίας κειμένων. Η δημιουργική γραφή θεωρείται πλέον ένα αυτοτελές αντικείμενο στην ακαδημαϊκή κοινωνία, στην οποία αποτελεί και ένα σύνολο ενεργειών εκπαιδευτικής μαθητείας.

Επιπλέον, άλλη μια ερμηνεία του όρου αναφέρει ότι οποιοδήποτε είδος γραφής το οποίο ξεπερνά τα προϋπάρχοντα όρια της γραφής ακαδημαϊκού τύπου αλλά και της δημοσιογραφικής είναι ουσιαστικά η δημιουργική γραφή, η οποία έχει αποκλειστικά εκπαιδευτικό ρόλο διότι βοηθά δυναμικά στην εξέλιξη της γλωσσικής δυνατότητας μέσα στην καθιερωμένη εκπαίδευση (Beghetto, 2011).

Σύμφωνα και με τα λεγόμενα του Parnes(1963), αναφέρει για την έννοια της δημιουργικής γραφής ότι πρόκειται για ενέργεια σκέψης, όπου συνδυάζεται με παλιά βιώματα, με την ανταπόδοση σε ένα σύνολο ερεθισμάτων φτάνοντας έτσι σε ένα ξεχωριστό συσχετισμό.

Η δημιουργική γραφή καταλήγει σε μια διπλή κατεύθυνση, καθώς συνδέεται με την ικανότητα του ανθρώπου να θέτει σε μια αρμονία τις δημιουργικές του ιδέες στον γραπτό του λόγο, αλλά και στη γενικότερη σημασία του που στοχεύει στο να αποκτήσει ένα σύνολο διαφορετικών εκπαιδευτικών τεχνικών, που εν τέλει μετά από ένα διάστημα οδηγείται στην απόκτηση ικανοτήτων συγγραφής. Επομένως το άτομο οδηγείται στη διαδικασία δημιουργίας ενός παιγνιώδη αλλά και συνάμα ελκυστικού λόγου που έχει προέλθει μέσα από δημιουργική σκέψη. Εξετάζοντας αυτές τις δύο έννοιες λίγο που καθορίζουν την δημιουργική γραφή, και διαχωρίζοντας τις γίνεται αντιληπτό ότι η δημιουργική γραφή καλείται ως η αναπαράσταση του λόγου, αλλά ταυτόχρονα και της σκέψης.

Από την άλλη μεριά με τον όρο δημιουργική εννοείται η διαδικασία που υπάρχει εσωτερικά σε όλες τις τεχνικές εκείνες που βοηθούν στην εξέλιξη της δημιουργικότητας. Ταυτόχρονα, αναφέρεται ότι υπάρχουν μερικά επίπεδα δημιουργικότητας, όπως είναι για παράδειγμα μια καινούργια ιδέα δημιουργική που παρόλο που είναι κάτι νέο σαν ιδέα, η ιδέα εκείνη που θα καταφέρει να παρακινήσει τη δημιουργία και ανακάλυψη νέων ιδεών και σκέψεων είναι σαφώς στο πιο ψηλό επίπεδο σε σχέση με την νέα αλλά όχι τόσο σύνθετη δημιουργική ιδέα. Άρα γίνεται

κατανοητό ότι η ιδέα εκείνη που θα κατορθώσει να έχει την περισσότερη και μεγαλύτερη επιρροή είναι και αυτή που σαφώς κατορθώνει να διαπλάσει το σκεπτικό των ανθρώπων, με αποτέλεσμα να επηρεάσει το μέλλον τους.

Επιπρόσθετα, θα μπορούσε να αναφερθεί ότι η Δημιουργική γραφή μπορεί να είναι οποιοδήποτε είδος γραφής που λειτουργεί εκτός επαγγελματικών ή τεχνικών κανόνων γραφής αλλά και εκτός λογοτεχνίας. Είναι εξ αρχής ιδιαίτερα συνδεδεμένη με το πεδίο που αφορά την προφορική αφήγηση αλλά και με τη χρήση λογοτεχνικών κανόνων που προέρχονται κυρίως από τον κλάδο της ποίησης.

Σύμφωνα και με τα λεγόμενα της MaryLeeMarksberry από το γνωστό έργο της που έχει ως τίτλο το Foundations of Creativity (Θεμέλια της Δημιουργικότητας) τονίζει ότι στο κεντρικό πλαίσιο της διδασκαλίας της δημιουργικής γραφής, μερικά μεγάλης σημασίας στοιχεία που κάνουν την εμφάνιση τους είναι τα εξής: η ζήτηση για την ύπαρξη ορισμένων αρχείων που θα αφορούν ένα σύνολο εμπειριών και βιωμάτων του συγγραφέα, η αναγκαιότητα του συγγραφέα με κάποιον τρόπο να μπορέσει να διαμοιράσει το σύνολο των εμπειριών του σε ένα κατάλληλο κοινό το οποίο θα δώσει την κατάλληλη προσοχή και ενδιαφέρον για ελεύθερη έκφραση, με αποτέλεσμα να συμβάλει δυναμικά στην ψυχική και πνευματική υγεία και πλευρά του συγγραφέα. (Marksberry, M.L., 1963, : 59)

Συμπερασματικά από όσα έχουν ειπωθεί παραπάνω γίνεται κατανοητό ότι δεν μπορεί με σχετική ευκολία να προκύψει ένας καθολικά αποδεκτός ορισμός εξαιτίας της πολυπλοκότητας των διαστάσεων του θέματος. Συμπληρωματικά μπορεί να τονιστεί ότι ο κλάδος της δημιουργικής γραφής ως ένα εκπαιδευτικό εργαλείο δεν στοχεύει αποκλειστικά στην ανακάλυψη συγγραφικών ταλέντων. Αντίθετα στο σχολείο αποτελεί μια ελεύθερη έκφραση του χαρακτήρα και της προσωπικότητας του παιδιού, το οποίο μέσα από την συγγραφή προσωπικών του κειμένων, αλλά και την προφορική έκφραση των ιδεών του εξωτερικεύει το σύνολο των ιδεών του και των συναισθημάτων του με τον τρόπο που αυτό επιθυμεί. Άρα γίνεται κατανοητό από τα παραπάνω ότι η δημιουργική γραφή παρέχει στο παιδί την δυνατότητα να συνδέσει τις διάφορες εμπειρίες της ζωής του, με τις γνώσεις που αποκτά μέσα από την εκπαιδευτική διαδικασία που βιώνει.

Εν τέλει γίνεται κατανοητό ότι η δημιουργική γραφή αφορά ένα γνωστικό αντικείμενο το οποίο οφείλει να υποστηρίζεται από το σύστημα της εκπαίδευσης και να προωθείται σε όλες τις βαθμίδες του εκπαιδευτικού συστήματος.

2. Ιστορική Εξέλιξη του Όρου.

Η δημιουργική γραφή δεν αποτελεί ένα καινούργιο εκπαιδευτικό εργαλείο που να δημιουργήθηκε από το τωρινό εκπαιδευτικό σύστημα, στην ουσία πρόκειται για ένα δημιουργικό μέσο που υπάρχει πριν από πολλά χρόνια και πιο συγκεκριμένα χρησιμοποιούνταν ιδιαίτερα στην εκπαίδευση του εξωτερικού (Νικολαΐδου, 2015: 104). Στην διάρκεια της χρονικής περιόδου του 1936 δημιουργείται από το πανεπιστημιακό συγκρότημα της Iowa το Writer's Workshop, όπου μέσω αυτού γίνεται το πρώτο βήμα για την δημιουργική γραφή ως ένας καινούργιος κλάδος επιστήμης, που αργότερα στην πορεία προς το μέλλον θα αποδειχθεί ως ένα σημαντικό ορόσημο για αρκετούς συγγραφείς.

Επιπροσθέτως έως την περίοδο του '60 ο κλάδος της δημιουργικής γραφής διέθετε μόλις πέντε μεταπτυχιακά προγράμματα δημιουργικής γραφής στην Αμερική, τα οποία αυξήθηκαν αισθητά ύστερα από την οικονομική υποστήριξη τους από τον χώρο των πανεπιστημίων, ενδυναμώθηκαν με αποτέλεσμα να ξεκινήσουν να αποκτούν την υπόσταση μιας επαγγελματικής μαθητείας, με σκοπό να επιχειρήσουν να δημιουργήσουν ικανούς συγγραφείς-δημιουργούς. Πάρα ταύτα υποστηρίζεται ότι αρχική προσπάθεια για την δημιουργία αυτού του κλάδου αποτελεί το "47 Workshop", με τόπο δημιουργίας το Harvard και ιδρυτή του τον George Baker από την χρονική περίοδο του 1906 έως το 1925 (Κωτόπουλος, 2012). Τη χρονιά 1939 οργανώνεται το πρώτο θερινό τμήμα του δημιουργικού εργαστηρίου υπό τον όρο ότι όσοι φοιτητές θα παρακολουθήσουν θα είναι υποχρεωμένοι να παρουσιάσουν τις ικανότητες τους, διότι βασική θέση του τμήματος ήταν πως η διαδικασία της συγγραφής δεν μπορεί να διδαχθεί, αλλά παρόλα αυτά το ταλέντο είναι σε θέση ώστε να αναπτυχθεί (Κωτόπουλος, 2012).

Κατά χρονική περίοδο του 20^{ου} αιώνα η ανάπτυξη και εξέλιξη του επιστημονικού τομέα της δημιουργικής γραφής στην εκπαίδευση των πανεπιστημίων στις Η.Π.Α υλοποιείται την ίδια χρονική στιγμή με τις απόπειρες που γίνονται έτσι ώστε να γίνει μια ολοκληρωτική αλλαγή και εναλλαγή από την τυπική ιστορική ανάλυση και σχολιασμό κειμένων, σε μια εντελώς διαφορετική λογοτεχνική κριτική

μεριά, ούτως ώστε με αυτήν την πλευρά να εξετάζονται με όρους που εστιάζουν στο κομμάτι της αισθητικής ποιότητας αυτών. Την ίδια ακριβώς στιγμή παρατηρείται μια σημαντική εξέλιξη ανοδικά της Θεωρίας η οποία πλέον αντιμετωπίζεται ως μία διεθνούς επιπέδου lingua franca στο χώρο των ανθρωπιστικών σπουδών. Λίγο καιρό αργότερα εγκαινιάζεται και η Νέα Κριτική όπου είναι μια αξιολογική παιδαγωγικού περιεχομένου πρακτική (Κωτόπουλος, 2012). Ο τομέας της δημιουργικής γραφής παρατηρείται ότι αναπτύσσεται σημαντικά, με συνέπεια να χτίζει την δική του ταυτότητα επιστημονικού περιεχομένου το διάστημα που είχε προκύψει κατά την περίοδο της κρίσης που είχε δημιουργηθεί στην αγγλοσαξονική παράδοση. (Κωτόπουλος, 2012).

Τα τελευταία χρόνια, ο τομέας της δημιουργικής γραφής δείχνει να έχει δημιουργήσει μια πολύ δυνατή θέση στο διεθνές πεδίο, καθώς έχει εγκαθιδρύσει μια πολύ ισχυρή θέση στη διεθνή παρουσία, έχει δημιουργήσει σημαντική εξέλιξη με την παρουσία του να επεκτείνεται και σε σημαντικά και μεγάλα πανεπιστημιακά ιδρύματα σε όλο τον κόσμο, ορισμένα παραδείγματα από αυτά είναι το Columbia και το East Anglia της Αγγλίας.

Επιπλέον, άξιο αναφοράς είναι το συμβάν πως στον Ελλαδικό χώρο παρόλο που άργησε να παρουσιαστεί περίπου προς το τέλος της δεκαετίας 1990 ο κλάδος της δημιουργικής γραφής, με μια σχετικά αρκετή καθυστέρηση σε σύγκριση με τις άλλες χώρες του εξωτερικού. Παρόλα αυτά τον τελευταίο καιρό, έχει αρχίσει να κάνει δειλά δειλά βήματα και στην περιοχή των ελληνικών πανεπιστημίων και να είναι, έως κάποιο επίπεδο, ένα μοναδικό επιστημονικό αντικείμενο εξέτασης και ακαδημαϊκής επεξεργασίας. Εντοπίζεται, πιο πολύ, στα Τμήματα ανθρωπιστικών σπουδών και πιο συγκεκριμένα στα Παιδαγωγικά σε θεωρητικό αλλά ακόμα και σε βιωματικό στάδιο προσέγγισης, ενώ παράλληλα παρουσιάζονται αρκετά σεμινάρια και λειτουργεί ως μάθημα σταδιακά σε ορισμένα πανεπιστήμια. Αξιοσημείωτη και αρκετά σημαντική είναι και η συσχέτιση που κάνει ο Ανδρέας Καρακίτσιος για την σχέση της δημιουργικής γραφής με την Ρητορική (Καρακίτσιος, 2012). Ο επιστημονικός κλάδος της Δημιουργικής Γραφής έχει στενή σχέση με την Ρητορική η οποία αναπτύχθηκε στην Αρχαία Ελλάδα όπου εκεί οριζόταν ως μια μέθοδος δημιουργίας προφορικού και γραπτού λόγου.

Πιο συγκεκριμένα μιλώντας για την εξέλιξη της δημιουργικής γραφής στα παιδαγωγικά τμήματα και την ένταξη σε αυτά, πιστό παράδειγμα αποτελεί το Πανεπιστήμιο της Δυτικής Μακεδονίας στο οποίο παρέχεται από το ακαδημαϊκό έτος 2008-09 το Μεταπτυχιακό Πρόγραμμα Σπουδών δημιουργικής γραφής που λειτουργεί στην περιοχή της Φλώρινας. Αυτός που ανέλαβε αρχικά την διαχείριση του προγράμματος ως επιστημονικά αρμόδιος ήταν ο Μίμης Σουλιώτης και σήμερα πλέον έχει πάρει τα ηνία ως κατάλληλος και επιστημονικά αρμόδιος ο καθηγητής Τριαντάφυλλος Κωτόπουλος, με την βοήθεια και την συμμετοχή και άλλων σημαντικών συνεργατών που είναι ειδικοί σε άλλα παρόμοια με αυτό γνωστικά αντικείμενα (Τίτος Πατρίκιος, Θανάσης Βαλντινός, Στρατής Χαβιάρης, Μάνος Ελευθερίου, Γιώργος Ξενάριος, Σοφία Νικολαΐδου, Νάσος Βαγενάς, Θόδωρος Παπαγγελής, Ζωή Σαμαρά, Πένυ Φυλακτάκη, Αλκίνοος Ιωαννίδης κ.α.).

Σύμφωνα και με όλα τα παραπάνω μπορεί να γίνει σαφές ότι δεν καθυστερεί η στιγμή όπου η δημιουργική γραφή θα ενσωματωθεί και στις άλλες βαθμίδες της ελληνικής εκπαίδευσης ως ένα ανεξάρτητο και ολοκληρωμένο μάθημα.

3. Η Δημιουργική Γραφή στο Πλαίσιο της Ελληνικής Εκπαίδευσης.

Ο όρος της δημιουργικής γραφής προέρχεται από το παρελθόν και δεν αποτελεί ένα πρωτόγνωρο προϊόν μιας παρθενογέννησης. Συγχρόνως έχει άμεση σχέση με τις κοινωνικές εξελίξεις αλλά και με μεταβολές που πραγματοποιούνται στον χώρο της εκπαίδευσης, συγκεκριμένα η ιστορία της είναι άμεσα συνδεδεμένη με την εποχή του Αριστοτέλη (384-322 π.Χ) αλλά και την Ποιητική του, που αποτελεί την ανάλυση δημιουργικών πρακτικών που συστήνει να έχουν ως οδηγό οι μαθητές του κατά την σύνθεση των ποιητικών τους δραμάτων. Σύμφωνα με τα όσα αναφέρονται στον Καρακίτσιο(2013) γίνονται γνωστά στοιχεία της δημιουργικής γραφής σε πολλές περιόδους της ανθρώπινης ιστορίας, και έχουν άμεση σύνδεση με την παρουσία και την εξέλιξη της ρητορικής, ενός εκπαιδευτικού εργαλείου το οποίο είναι διαχρονικό με εξελικτικές φάσεις. Η συσχέτιση της δημιουργικής γραφής αποτελεί μια παράμετρο η οποία εξηγεί την εμφάνιση και την εξέλιξη της.

Στα δεδομένα του σήμερα ο τρόπος που επηρεάζει η δημιουργική γραφή την ελληνική εκπαίδευση είναι μείζονος σημασίας ως προς τη στοχοθεσία αλλά και τις τεχνικές της διότι με αυτόν τον τρόπο ασκεί επιρροή και συμβάλει τόσο θετικά στην

ανάπτυξη της φαντασίας και της δημιουργικότητας καθώς επίσης στην ενίσχυση και τόνωση των συγγραφικών δεξιοτήτων των διδασκομένων και το καλύτερο όλων παρακινεί το παιδί και προσφέρει θετική ενίσχυση στο να αποκτήσει το παιδί συγγραφικές δεξιότητες(Bly, 2001).

Η συγγραφή είναι μια διαδικασία που συνεχώς εξελίσσεται και αλλάζει. Είναι μια υπόθεση προσωπική που μέσα από αυτήν μπορούμε να ανακαλύψουμε και πτυχές του εαυτού μας που στον προφορικό λόγο είναι δύσκολο να φανούν. Οι συγγραφικές ασκήσεις καλλιεργούν το γλωσσικό γούστο, διαπλάθουν απαιτητικότερους αναγνώστες και εκλεπτύνουν την λογοτεχνική ανάγνωση. Και για να θυμηθούμε τους στρατηγικούς στόχους της εκπαιδευτικής μεταρρύθμισης, ο επαρκής αναγνώστης είναι συστατική παράμετρος για τον ενεργό πολίτη του αύριο.(Σουλιώτης 2012:13) Επίσης, οι συγγραφικές πρακτικές της δημιουργικής γραφής έρχονται να εμπλουτίσουν την φιλολογική προσοικείωση του λογοτεχνήματος. Πιο συγκεκριμένα, με την δημιουργική γραφή η πρόσληψη της λογοτεχνίας από αποκλειστικά παθητική γίνεται και ενεργητική· έτσι η εκλεκτική συγγένεια των συγγραφικών με τις γλωσσικές ασκήσεις μπορεί ν' αποβεί ωφέλιμη για τους μαθητές, στο μέτρο που οι οπτικές γωνίες της διδασκαλίας της γλώσσας από τη μια και του λογοτεχνικού γραμματισμού από την άλλη παραμένουν διακριτές (Σουλιώτης 2012: 13).

Η ενθάρρυνση της δημιουργικότητας και η καλλιέργεια της φιλιαναγνωσίας στον χώρο του σχολείου αποτελούν πλέον σταθερά ζητούμενα και στο πλαίσιο της διδασκαλίας της λογοτεχνίας αναδεικνύονται δυνατότητες προώθησής τους μέσα από βιωματικές δραστηριότητες δημιουργικής γραφής. Συγκεκριμένα, η δημιουργική γραφή παρωθεί τους μαθητές στη συγγραφή και συνιστά έναν αποτελεσματικό τρόπο, ώστε να καταστεί η λογοτεχνία διδακτική μέσα από σύγχρονες βιωματικές μεθόδους. Η αξιοποίηση της δημιουργικής γραφής στο σχολείο έχει τη δυναμική να σημάνει την αφετηρία αλλαγών στο μάθημα της Λογοτεχνίας (Καρακίτσιος 2012)

Η Λογοτεχνία αποκόπτεται κατά ένα βαθμό από τη διαδικασία του γλωσσικού μαθήματος, ενώ την ίδια στιγμή γίνεται λόγος για την σύνδεσή της με το παιχνίδι, την ευχαρίστηση, την συναισθηματική ανάπτυξη μέσα από μια πληθώρα δραστηριοτήτων (Αρτζανίδου Ε., Κουράκη Χ., 2013). Πιο συγκεκριμένα στα καινούργια Ανθολόγια

ορισμένων τάξεων του δημοτικού βασίζονται κυρίως στις νέες θέσεις της σύγχρονης Θεωρίας της Λογοτεχνίας, βάζοντας ως σκοπό την ευχαρίστηση της ανάγνωσης και την καθοδήγηση του αναγνώστη σε πιο ευφάνταστα και δημιουργικά μονοπάτια σε σύγκριση με τα κείμενα (Πολίτης Δ., 2008: 59-65). Το σύνολο των αναγνωστικών εμπυχωσων στον τομέα της Φιλαναγνωσίας κύριο σκοπό έχουν την αισθητική ανάπτυξη των παιδιών, στηριζόμενος κυρίως στην φαντασία του αναγνώστη αλλά και το συναισθηματικό του υπόβαθρο και όχι στην πληροφόρηση (ΚατσίκηΓκίβαλου 2011). Στόχος των πρακτικών φιλαναγνωστικού περιεχομένου είναι τα παιδιά να πορευθούν προς την ανάγνωση βιβλίων από επιλογή τους ελεύθερα χωρίς καμία υποχρέωση, μέσα από δημιουργικές και συνάμα παιγνιώδεις δραστηριότητες που έχουν σχέση με τον συγγραφέα, με την δομή του κειμένου και τις τεχνικές αφηγηματικού περιεχομένου (Κατσίκη-Γκίβαλου: 2011).

Σύμφωνα με το περιεχόμενο ενός βιβλίου, η ενός συμπλέγματος βιβλίων(π.χ οικολογία , διαπολιτισμική, ιστορίας) η λογοτεχνία μπορεί να συμπεριληφθεί έμμεσα μόνο στο πλαίσιο της γνώσης και να σχετίζεται άμεσα, με τους σχετικούς τομείς όπως η μουσική, το θέατρο, η τέχνη των εικαστικών(Παπαδάτος, 2009: 164-165). «Η εκπαιδευτική διαδικασία μέσω ψυχαγωγικών δραστηριοτήτων να ωθεί τα παιδιά να διαβάσουν κάτι, όχι μόνο για την πρόσληψη και κατάκτηση της γνώσης αλλά κατά κύριο λόγο για διασκέδαση, δημιουργικότητα και ιδιαίτερη ευχαρίστηση(Γουλής, Γρόσδος 2011: 63). Επομένως ο κυριότερος σκοπός των φιλαναγνωστικών πρακτικών είναι η μελέτη βιβλίων τα οποία προσεγγίζουν τα μικρότερα σε ηλικία παιδιά που δεν είναι λάτρεις της φιλαναγνωσίας και η επίτευξη αυτού του στόχου πραγματοποιείται μέσα από τη δημιουργία μιας ιδιάζουσας ατμόσφαιρας μεταξύ αναγνώστη και βιβλίου, μαθητών-μαθητριών ανάμεσα τους και τέλος μαθητών-μαθητριών και δασκάλου. Προϋπόθεση των όσων ειπώθηκαν προηγουμένως είναι το περιβάλλον ανάγνωσης στην αίθουσα θα γίνει μη υποχρεωτικό, μαγευτικό, χιουμοριστικό και με ένα ισχυρό στοιχείο έκπληξης(Αρτζανίδου Ε., Κουράκη Χ., 2014).

Εν ολίγοις, εάν η ανάγνωση συμβαδίζει με παιχνίδια και δραστηριότητες που παρακινούν το ενδιαφέρον των παιδιών και συγχρόνως προκαλούν την περιέργεια τους σχετικά με αυτά που θα έρθουν στη συνέχεια, η έκβαση θα είναι θετική, διότι το παιδί θα αναπτύξει αναμφίβολα καλή στάση προς την ανάγνωση των βιβλίων (Αρτζανίδου Ε., Κουράκη Χ., 2014).

Το σύνολο των φιλαναγνωστικών πρακτικών είναι μεγάλο με ποικίλα και διαφορετικά είδημέσω των οποίων μπορείνα χωριστεί σε κατηγορίες. Παρόλα αυτάοφείλουμε να μην ξεχνάμε ότι το κάθε βιβλίο είναι μοναδικό και ξεχωριστό διότι ξεδιπλώνει τον δικό του κόσμο χαράζοντας ένα μονοπάτι που καθοδηγεί σε μια ποικιλία δραστηριοτήτων, που ενδέχεται να μην έχουν τη δυνατότητα να συμπεριληφθούν κάπου ή δεν έχουν προφανώς ειπωθεί ξανά στο παρελθόν.(Αρτζανίδου Ε., ΚουράκηΧ., 2014). Ενδεχομένως κάποιες από τις κατηγορίες δραστηριοτήτων που θα επιφέρουν θετικό αποτέλεσμα μέσα από την χρήση τους ευνοώντας τους σκοπούς της φιλαναγνωσίας είναι η ζωγραφική, η δραματοποίηση και το θεατρικό παιχνίδι, ρυθμικές κινήσεις που προκύπτουν από τον χορό, η μουσική, η κατασκευαστική δραστηριότητα παιχνιδιών(συνεργατικών, εκπαιδευτικά επιτραπέζια κ.α.) ο προφορικός λόγος, ο κινηματογράφος, η περιήγηση σε χώρους που σχετίζονται με το βιβλίο, επαφή με συγγραφείς στα πλαίσια της ανταλλαγής απόψεων και φυσικά η δημιουργική γραφή.Οι δραστηριότητες που συνδέονται με τον κλάδο της δημιουργικής γραφής είναι το πιο κομβικό σημείο συσχέτισης της Λογοτεχνίας με τη δημιουργικότητα,διότι σκοπός αυτής είναι η εξέλιξη της δημιουργικότητας των παιδιώνμέσα από τη σταδιακή εξοικείωση τους με τις συγγραφικές πρακτικές και η δημιουργίααρκετών αναγνωστών μέσα από τη διαδικασία δραστηριοτήτων βιωματικού τύπου(Αρτζανίδου Ε., Κουράκη Χ., 2014).Ταυτόχρονα μέσα από τον κόσμο της δημιουργικής γραφής οι μαθητές με ευχάριστο τρόπο, χωρίς πίεση και χωρίς δεσμεύσεις εισέρχονται στις τεχνικές αφήγησης ενός κειμένου και στα θεμελιώδη δομικά στοιχεία όπως είναι η εξέλιξη της ιστορίας, τα πρόσωπα και φυσικά ο τόπος και ο χρόνος στον οποίο διαδραματίζεται η ιστορία. Αυτά είναι τα θεμελιώδη στοιχεία της δημιουργικής γραφής τα οποία η φιλαναγνωσία χρησιμοποιεί, διότι οι σκοποί τους συμπίπτουν αρκετά. Αρχικά στο σημείο της δημιουργικότητας, η οποία θέτει ως προϋπόθεση παιγνιώδη μέθοδο και εκούσια συμμετοχή(Μουλά 2012:3), της φαντασίας και της παρουσίασης τωνσυγκεκριμένων χαρακτηριστικών ξεχωριστά για το κάθε λογοτεχνικού έργο μέσα από την παρουσίαση των εργαλείων της συγγραφής και κατασκευής στο πρακτικό κομμάτιόχι στο θεωρητικό(Νικολαΐδου 2012:7).

Δίνοντας μια αρχή και ένα τέλος σε αυτό, οι δραστηριότητες που σχετίζονται με τον κλάδο της Δημιουργικής Γραφής βάζουν υψηλότερα τον πήχη θέτοντας έναν ακόμη σκοπό: Να δοθεί έμφαση στην ανάδειξη του κειμένου και επιπλέον μετατροπή

των συναισθημάτων που προκαλούνται από την ανάγνωση αυτού, σε οποιαδήποτε μορφή νέου κειμένου, όπως μυθιστορήματα, ποιήματα, παραμύθια, δοκίμια, δραματοποίηση ή κόμικς. Παράλληλα η φιλιαναγνωσία συμπληρώνει τον σκοπό της δημιουργικής γραφής, διότι καταφέρνει με μεγάλη επιτυχία να προσφέρει διάφορα ερεθίσματα στους αναγνώστες και ιδιαίτερα στους μαθητές-μαθήτριες οι οποίοι είναι σε θέση πλέον να εξερευνήσουν οποιοδήποτε λογοτεχνικό βιβλίο ανεξάρτητα από την κατηγορία στην οποία κατατάσσονται.

Εν κατακλείδι, η δημιουργική γραφή αλλά και η φιλιαναγνωσία χάρη στις διακεκριμένες δεξιότητες διδασκαλίας και τις ιδιαίτερες παρεμβάσεις που πραγματοποιούνται κατά την διάρκεια της διδασκαλίας μπορούν να γίνουν οι δύο κύριοι πυλώνες της κατάρτισης της λογοτεχνίας και της λογοτεχνικής κουλτούρας στο σύνολο της. Η δημιουργική γραφή μπορεί να βελτιώσει την ικανότητα γραφής του μαθητή και η φιλιαναγνωσία μπορεί να τον μετατρέψει σε έναν αξιοπρεπή αναγνώστη(Καρακίτσιος Α. 2011).

4. Δημιουργική Γραφή στην Προσχολική Εκπαίδευση.

Στον κλάδο της προσχολικής εκπαίδευσης η Δημιουργική Γραφή συγκροτεί μια συγκεκριμένη παιδαγωγική υλοποίηση και πρακτική, ταυτόχρονα παρατίθεται και ως μια ιδέα και πρακτική συμπεριλαμβανόμενη στα Προγράμματα Σπουδών και ιδιαίτερα στο πλαίσιο του μαθήματος της γλωσσικής αγωγής. Αποτελεί ειδική παιδαγωγική εφαρμογή και πρακτική και εμφανίζεται ως πρόταση ενταγμένη στα Προγράμματα Σπουδών, ειδικά στη γλωσσική αγωγή. Στο πεδίο της προσχολικής εκπαίδευσης, παρατηρείται πιο συγκεκριμένα ότι ο κλάδος της γλωσσικής αγωγής, που αφορά την ανάπτυξη και καλλιέργεια του λόγου σε προφορικό και γραπτό επίπεδο, συνιστά ένα από τα βασικά στοιχεία των Προγραμμάτων Σπουδών. Ταυτόχρονα τονίζεται ότι μέσω των ασκήσεων της Δημιουργικής Γραφής αναπτύσσεται και εξελίσσεται η γλωσσική δεξιότητα και ο δημιουργικός λόγος των νηπίων. Πιο συγκεκριμένα, για τα παιδιά της νηπιακής ηλικίας τα οποία βρίσκονται σε προσχολική εκπαίδευση, η γλωσσική αγωγή είναι μέσο επικοινωνίας ένα χρηστικό εργαλείο μέσω του οποίου έχουν την δυνατότητα να σχεδιάσουν τον κόσμο τους, είναι το φορτίο μέσω του οποίου το κάθε παιδί χωριστά έχει την ικανότητα να μπορεί να παραχωρήσει απλόχερα και να ανταλλάξει ιδέες, σκέψεις, να διαφωνήσει ή να συμφωνήσει με τα άλλα νήπια. Στο κομμάτι που αφορά το πλαίσιο της πρακτικής χρήσης της γλώσσας το νήπιο σε αυτή την ιδιαίτερη ηλικία αποκτά πλέον την

ικανότητα να διαχειρίζεται με ξεχωριστό τρόπο τα μέσα έκφρασης στις ποικίλες επικοινωνιακές περιπτώσεις, στις οποίες πρέπει να μετέχει υποχρεωτικά.

Η ανάπτυξη της γλώσσας με την ταυτόχρονη εξάσκηση στον χώρο του νηπιαγωγείου συμπεριλαμβάνει ταυτόχρονα και την γραπτή αλλά και την προφορική έκφραση του λόγου. Πιο συγκεκριμένα, η γραπτή έκφραση για το νήπιο έχει ουσία, επιδιώκει με κάποιον τρόπο να τον επεξηγήσει, να δείξει το ενδιαφέρον. Επιπλέον, η σταθερή και συνεχής λεκτική παρουσία και συμμετοχή των νηπίων στο σχολείο, όπου επιδρά θετικά στην επερχόμενη μαθησιακή τους πορεία στην εκπαίδευση και συσχετίζεται με την εξέλιξη και ανάπτυξη τους σε μαθησιακό επίπεδο και στην μετέπειτα σχολική τους πρόοδο. Επιπλέον, πρέπει να γίνει κατανοητό το γεγονός ότι η προφορική έκφραση οφείλει να προωθείται ως ένα εργαλείο στοχασμού, εξέλιξης της αντίληψης και της επιχειρηματολογίας αλλά ακόμα και να προσφέρει στήριξη, όπως και ταυτόχρονα να δέχεται στήριξη, το κύριο μέσο και εργαλείο μάθησης στην προσχολική εκπαίδευση που είναι το παιχνίδι.

Αξιόλογες δράσεις διδακτικού περιεχομένου ενίσχυσης της προφορικής έκφρασης είναι η παραγωγή ιστοριών και η επανάληψη της αφήγησης αυτών, ενώ η διήγηση ιστοριών σε παιδιά νηπιακής ηλικίας είναι μεγάλης αξίας. Για να σχηματίσουν έναν λόγο αφηγηματικού τύπου, για να φτιάξουν τα νήπια μια πλοκή οφείλουν πρώτα να διαλέξουν τον βασικό χαρακτήρα, τους υπόλοιπους πρωταγωνιστές, να μοιράσουν ρόλους, να δημιουργήσουν έναν κύκλο σχέσεων με κεντρικό σημείο του τον βασικό ήρωα, να βάλουν σε λογική χρονική σειρά μια ιστορία. Παρόλα αυτά μια ιστορία κατά την διάρκεια που εξιστορείται, την ίδια στιγμή παρουσιάζει έναν κόσμο και δείχνει τις αξιακές θεωρήσεις. Για παράδειγμα, στην περίπτωση του παραμυθιού υπάρχουν οι καλοί χαρακτήρες που κερδίζουν και οι κακοί που χάνουν.(Βακάλη, Ζωγράφου-Τσαντάκη& Κωτόπουλος, 2013). Ο περιγραφικός λόγος του νηπίου είναι ένα πολύ σημαντικό και μέλημα στην εκπαίδευση προσχολικού επιπέδου.

Η ανάπτυξη της περιγραφικής ικανότητας εξελίσσεται μέσα από ποικίλες δραστηριότητες που έχουν ουσία, φτιάχνουν κίνητρα, τραβάνε το ενδιαφέρον των παιδιών και παρουσιάζονται με έναν έξυπνο και παιγνιώδη τρόπο.Με χαρακτηρισμούς αντικειμένων, γεγονότων, ηρώων, το νήπιο αντιλαμβάνεται ιδέες, αναλύει και συγκρίνει, βγάζει συμπεράσματα. Εφόσον το νήπιο δοκιμάζεται σε

περίλοκες περιγραφές, συσχετίζει στοιχεία και συνδυάζει τα νέα δεδομένα με τις ήδη υπάρχουσες γνώσεις που διαθέτει, είναι σίγουρο ότι έχει αντιληφθεί και αναγνωρίσει αυτό που περιγράφει και εκμεταλλεύεται τη γνώση στο έπακρο για να τη μεταδώσει με ακρίβεια. Ο περιγραφικός λόγος των νηπίων διαμορφώνεται επιπλέον με θέματα που διαθέτουν πολυτροπικότητα και η προέλευσή τους προέρχεται από ποικίλα πλαίσια δράσης, με πληθώρα ερεθισμάτων για ανάλυση εικόνων ηρώων, ζώων, έργων τέχνης και τοπίων.

5. Σκοπός Δημιουργικής Γραφής στο Νηπιαγωγείο.

Ο σκοπός της διδασκαλίας της δημιουργικής γραφής στο νηπιαγωγείο είναι να δημιουργηθούν ποιο οργανωμένοι και υποψιασμένοι αναγνώστες. Επιπλέον, σημαντικότερος στόχος μέσα στην τάξη είναι να δημιουργηθεί ένα κλίμα δημιουργικής ψυχαγωγίας. Η δημιουργική γραφή είναι ένας τρόπος έκφρασης που προέρχεται από τη φαντασία εφόσον αυτή χρησιμοποιηθεί με απαραίτητα ερεθίσματα και μπορεί να συμβεί οποιαδήποτε στιγμή. Το πιο βασικό στοιχείο της μεθόδου της δημιουργικής γραφής είναι ότι δεν υπάρχει λανθασμένη απάντησή διότι όλες οι απαντήσεις είναι αποδεκτές και σεβαστές. Σημαντικότερο μέλημα του νηπιαγωγού είναι να παρακινήσει και να ενδυναμώσει τα νήπια, ούτως ώστε να ξετυλίξουν την επιδεξιότητα τους, και να απελευθερώσει τη φαντασία του νηπίου.

Οι νηπιαγωγοί φείλονται να δίνουν βάση στην ύπαρξη της λογικής συνέχειας της διαδικασίας γραφής χωρίς να χάνεται η δημιουργικότητα και φαντασία των νηπίων. Η τάξη μεταμορφώνεται σε ένα δημιουργικό εργαστήριο όπου τα νήπια παρουσιάζουν τα έργα τους και έχουν την ικανότητα να σχηματίσουν μια γνώμη για τα δημιουργήματά τους. Ακόμη, ενισχύεται η ομαδοσυνεργατικότητα των νηπίων μεταξύ τους.

Παρακάτω αναφέρονται επιγραμματικά οι στόχοι που επιτυγχάνονται μέσω της δημιουργικής γραφής στα νήπια

- Να κάνουν έξυπνους συνδυασμούς λέξεων.
- Να εμπλουτίσουν τον προφορικό τους λόγο.
- Να ψυχαγωγηθούν.
- Να συνεργαστούν και να επικοινωνήσουν με την υπόλοιπη ομάδα.
- Να διεγείρουν την παιδική φαντασία.
- Να ακολουθήσουν ορισμένους κανόνες-οδηγίες.

- Να αντιληφθούν ότι η γλώσσα μεταβάλλεται κάθε φορά που την μιλάμε ή την γράφουμε.

6. Η Δημιουργική Γραφή στην Πράξη με τον Εκπαιδευτικό.

Ο νηπιαγωγός το διάστημα κατά το οποίο πραγματοποιεί δημιουργικές δραστηριότητες μέσα στην αίθουσα πρέπει να ενεργεί ως αναγνώστης και ταυτόχρονα υποστηρικτής των ιδεών των νηπίων, έτσι ώστε να έχει την δυνατότητα να τα εμψυχώνει σε καθετί που κάνουν, αλλά ακόμα και στην περίπτωση λάθους να τα οδηγεί αυτός έτσι ώστε να βρούνε σιγά σιγά μόνα τους με αργό και σταθερό ρυθμό χωρίς όμως να σταματάτην φαντασία των νηπίων σε περίπτωση που δεν επιτύχουν και κάνουν λάθος. Στην ουσία ο νηπιαγωγός πρέπει να μην γίνεται ο παντογνώστης και να διορθώνει το παραμικρό στα κείμενα των παιδιών, διότι αυτό θα υποβάθμιζε την ελεύθερη έκφραση και την σκέψη των νηπίων, γεγονός που αποτελεί τον πρώτο και σημαντικότερο όρο για την πράξη ενός δημιουργικού περιεχομένου. Αντίρροπα ο νηπιαγωγός οφείλει να απαντά σε όλα τα ερωτήματα των παιδιών και σε όποιες απορίες δημιουργούνται στα νήπια, να προσφέρει διαφορετικές και ποικίλες συγγραφικές εκδοχές, και εφόσον δημιουργήσει ορισμένα παιγνιώδη ερωτήματα, να τα παροτρύνει να δημιουργήσουν το δικό τους δημιουργικό κείμενο ενθαρρύνοντας τα και τέλος να κατανοεί τη συγγραφική αμηχανία των παιδιών.

Η δημιουργικότητα εξελίσσεται όταν ο νηπιαγωγός ενθαρρύνει τα νήπια στο να μιλάνε για τα συναισθήματα και τις σκέψεις τους και για οποιαδήποτε απορία έχουν και προβληματισμό να τα κατευθύνει και να τα παροτρύνει με έναν έξυπνο τρόπο στο να ανακαλύπτουν μόνα τους την απάντηση στα ερωτήματα και τις απορίες τους. Ο εκπαιδευτικός οφείλει να σέβεται και να εκτιμά όσα ανακαλύπτουν και προτείνουν τα νήπια, να δείχνει πως είναι πεπεισμένος για τη θετική πορεία των απαντήσεων τους, να ενισχύει την συμμετοχή των παιδιών σε διάφορα σχέδια εργασίας προτρέποντας τα να αυτενεργούν, να τα αποτρέπει από το να αποκτήσουν τον «ιό» της βαθμοθηρίας, αντίθετα να αποκτούν διάθεση για έρευνα, να τα εισάγει σιγά σιγά στο να κατανοήσουν και να αντιληφθούν την αξία της δημιουργικής παραγωγής, και να δίνει μεγάλη βάση πέρα από το γνωστικό κομμάτι και στο κομμάτι το συναισθηματικό των παιδιών (Παρασκευόπουλος, 2004).

Η δημιουργική σκέψη είναι μια μοναδική ικανότητα του νου όπου εξελίσσεται και δημιουργείται μέσα από μια διαδικασία ειδικής μάθησης και

διδασκαλίας, αλλά ακόμα περισσότερο μέσω της πρακτικής άσκησης, για αυτό τον λόγο οι εκπαιδευτικοί πρέπει να φτιάχνουν ιδανικές συνθήκες δημιουργικής διεργασίας δίνοντας πάντα την κατάλληλη προσοχή στις δημιουργικού περιεχομένου δράσεις του νηπίου, και δημιουργώντας ένα σχολικό κλίμα που θα παρέχει κάλυψη για τις ανάγκες των νηπίων με πρωτόγνωρο τρόπο σκέψεις και μια πληθώρα θαυμαστών λύσεων(Δερβίση,1998).

Ο στόχος του μαθήματος της δημιουργικής γραφής είναι διττός: από την μια πλευρά να εκπαιδεύσει τους απερχόμενους νηπιαγωγούς προσχολικής εκπαίδευσης, ούτως ώστε να είναι ικανοί να δημιουργήσουν μαθήματα Γραφής με δημιουργικό περιεχόμενο μέσα στην αίθουσα του νηπιαγωγείου. Από την άλλη πλευρά, σκοπός είναι και οι απερχόμενοι εκπαιδευτικοί να δημιουργήσουν την ικανότητα ώστε στην συνέχεια να έχουν την δυνατότητα να υλοποιήσουν στην πράξη όσα απαιτούν από τα παιδιά της τάξης τους.

Κεφάλαιο 2: Ο Κινηματογράφος.

1. Κινηματογράφος και Εκπαίδευση.

Ο κινηματογράφος αποτελεί ένα από τα πιο σημαντικά αγαθά του πολιτισμού τα τωρινά χρόνια και ενσωματώνεται στο κλάδο του οπτικού πολιτισμού. Αποτελεί ένα μέσο ψυχαγωγίας και τέχνης καθώς και ένα φαινόμενο κοινωνικού και πολιτιστικού περιεχομένου(Κολοβός, 1999) το οποίο συσχετίζει πτυχές όπως για παράδειγμα προϊόν κινηματογραφικής εταιρίας, έργο τέχνης(Monaco,2019:259).Ο κινηματογράφος αποτελεί ένα μέσο διδασκαλίας καθώς είναι μια εμπειρία οικεία στους μαθητές. Η παρουσία οπτικών ερεθισμάτων κινητοποιεί το ενδιαφέρον των μαθητών, είναι διεγερτικό μέσο το οποίο δίνει τη δυνατότητα για επικοινωνία με τον κόσμο και την κοινωνία. Στην σύγχρονη κοινωνία το θέαμα και οι νέες ψηφιακές μορφές αποτελούν βασικό μέσο επικοινωνίας. Η εισβολή αυτών των μέσων στην καθημερινότητα των παιδιών ξεκινάει ήδη από την πρώιμη ηλικία και συνεχίζεται σε όλα τα στάδια ανάπτυξης των παιδιών. Ο κινηματογράφος είναι μια νέα εκπαιδευτική διάσταση η οποία εάν χρησιμοποιηθεί ορθά είναι δυνατόν να προσφέρει δυνατότητα κοινωνικής μάθησης και αισθητικής καλλιέργειας στους νεαρούς θεατές.

Ο κινηματογράφος κατά κύριο λόγο στηρίζεται σε μεγάλο βαθμό στην εικόνα, όπου διαθέτει τεράστια δύναμη και επιρροή. Η εικόνα διαδραματίζει καθοριστικό

ρόλο στα παιδιά καθώς είναι ελκυστική για τα ίδια και ανταποκρίνεται στον τρόπο σκέψης τους. Αντικαθιστά την πραγματικότητα συμβάλει ώστε να κινηθεί στον κόσμο της φαντασίας και του ονείρου, να βιώσει πολλά στοιχεία της κοινωνίας χρησιμοποιώντας πολλά στοιχεία της πραγματικής ζωής με διαφορετικό τρόπο προσέγγισης, ενώ τέλος βιώνει πληθώρα συναισθημάτων ανάλογα με το τι εκλαμβάνει με την εικόνα που παρουσιάζεται. Συγχρόνως στην πραγματική αντίληψη της πραγματικότητας σε μια κοινωνική νοημοσύνη, διατηρώντας τις γνώσεις των ενηλίκων με τις εμπειρίες του εξωπραγματικού κόσμου.

Στην συνέχεια παρακολουθώντας οι μαθητές ταινίες του κινηματογράφου ταυτίζονται με τους ήρωες της ταινίας και βιώνουν συναισθήματα χαράς και λύπης. Η ηλικία αυτή των παιδιών τα ωθεί να βιώνουν έντονα συναισθήματα καθώς τα ίδια παρασύρονται από την μαγεία της παρακολούθησης μιας ταινίας. Μέσω αυτού διαμορφώνεται ο ψυχισμός τους και επιτυγχάνεται συναισθηματική μόρφωση των παιδιών.

2. Ο Κινηματογράφος και η Εξέλιξη του Ιστορικά.

Ο κινηματογράφος αποκαλείται και διαφορετικά ως η «έβδομη τέχνη» όπου η ιστορία του φτάνει τα 120 χρόνια. Από το ξεκίνημα του ως ένα μέσο ιδιωτικής θέασης αλλά ακόμα και τις προβολές δημόσια του cinematographe των Lumiere από την Γαλλία, και τις ταινίες ήχο και ελάχιστη διάρκεια, ο κινηματογράφος προχώρησε προς την ομιλούσα εποχή και τις ταινίες με μεγάλη διάρκεια, ορίστηκε ως ένα μέσο που θα αποτελεί ψυχαγωγία για όλα τα στρώματα της κοινωνίας και ιδιαίτερα τα λαϊκά στρώματα, αλλά συνάμα και ως ένα μέσο ιδεολογικών αναζητήσεων που απέκτησε αναγνώριση παγκοσμίως και αναπτύχθηκε δυναμικά, ακόμη και την τωρινή εποχή που κυριαρχούν τα πολυμέσα(Monaco,2019: 259-297). Ο κινηματογράφος προσελκύει το ενδιαφέρον των επιστημών κοινωνικού περιεχομένου καθώς θεωρείται ως ένα αρκετά αξιόλογο εργαλείο για την εξέλιξη των κοινωνικών δομών που παρουσιάζονται σε αυτόν(Γουλής, 2016 : 43). Η συνύπαρξη του κινηματογράφου με την κοινωνία προσέλκυσε τον κλάδο της εκπαίδευσης(Θεμελή, 2015). Από την αρχή τονίστηκε η ανάγκη της σύνδεσης του κινηματογράφου με την εκπαίδευση καθώς έχουν παρατηρηθεί αρκετές πρακτικές στην Ελλάδα και το Εξωτερικό με πολύ καλά αποτελέσματα.

Η ανάγκη σύνδεσης του κινηματογράφου με το εκπαιδευτικό σύστημα έγινε πιο επιτακτική την επόμενη χιλιετία όπου οι νέες και σύγχρονες πολιτισμικές συνθήκες των μεγάλων χωρών και με τις εξελίξεις διαδραματίστηκαν στην επικοινωνία οδήγησαν στην ξαφνική ανάπτυξη και εξέλιξη της οπτικοακουστικής πληροφορίας. Το παλιό εκπαιδευτικό πρόγραμμα που βασιζόταν κυρίως στον προφορικό και γραπτό λόγο όφειλε να κατανοήσει ότι πλέον το πολυτροπικό μήνυμα που περιέχει εικόνα, ήχο και άλλα πολλά ήταν κυρίαρχο από εδώ και πέρα στην εκπαίδευση. Το κείμενο πλέον είναι μια σύνθετη δημιουργία κοινωνικών συμβάντων: ταινίες, ιστότοποι(Χοντολίδου, 1999). Μέσα από την εκπαίδευση τα παιδιά όφειλαν πλέον να προσαρμοστούν με «εργαλεία» τα οποία θα τα διευκόλυναν ούτως ώστε να καταφέρουν να ανταπεξέλθουν στην πολυπλοκότητα εκείνης της εποχής.

3. Σκοπός Κινηματογράφου στο Νηπιαγωγείο.

Κατά καιρούς έχουν υπάρξει υποστηρικτές οι οποίοι κρίνουν αναγκαία την αξιοποίηση του κινηματογράφου στο σχολικό πλαίσιο, ενώ συγχρόνως έχουν τονίσει ποικίλες διαστάσεις του. Για τους ίδιους ο κινηματογράφος αποτελεί ένα βασικό εκπαιδευτικό εργαλείο μέσω του οποίου προωθούνται μια πληθώρα γνώσεων, είναι ένα μέσο το οποίο παρέχει ψυχαγωγία και προσφέρει θέαμα, διευρύνει τους ορίζοντες και καλλιεργεί κόσμους πολιτιστικής και κοινωνικής έκφρασης, ενώ παράλληλα είναι ένας από τους βασικούς παράγοντες καλύτερης αντίληψης του κόσμου και συμμετέχει στην δημοκρατική και πολιτιστική ζωή(Σπύρου 2001, Κορωναίου, 2001).

Με την εισαγωγή του κινηματογράφου στο σχολικό πλαίσιο αναβαθμίζεται η εκπαιδευτική διεργασία, κάνοντας χρήση ενός μέσου σύγχρονου το οποίο έχει την δυνατότητα να οξύνει την ικανότητα του μαθητή, να χειρίζεται κριτικά και δημιουργικά ένα μεγάλο ποσοστό των οπτικοακουστικών προϊόντων, τα οποία αποτελούν αναπόσπαστο μέρος της καθημερινότητας του. Στόχος είναι στους μαθητές του Νηπιαγωγείου να παρέχονται ευκαιρίες και δυνατότητες με σκοπό να αυτενεργούν, να λειτουργούν ομαδικά, να έρθουν σε επαφή με το κοινωνικό τους περιβάλλον, να αποκτήσουν κριτική σκέψη και συνείδηση αλλά και διάφορες πτυχές του εαυτού τους. Σκοπός λοιπόν του κινηματογράφου είναι η εξοικείωση των παιδιών με αυτόν και το να καταστούν από παθητικοί δέκτες οπτικών μηνυμάτων σε ενεργούς θεατές και να καλλιεργήσουν την κριτική τους σκέψη.

4. Ο Κινηματογράφος του Σήμερα.

Η ραγδαία εξέλιξη της τεχνολογίας έχει επηρεάσει σημαντικά την καθημερινή ζωή του ανθρώπου, έχοντας ως αποτέλεσμα ο αυξανόμενος ρυθμός της να έχει επιφέρει νέες εφευρέσεις, επινοήσεις αλλά και μέσα. Η εξέλιξη αυτή είναι αναπόφευκτο να μην επηρεάσει τον άνθρωπο και την καθημερινότητα του. Ο τρόπος ζωής, ο τρόπος εργασίας και ο τρόπος επικοινωνίας των ανθρώπων συνεχώς μεταβάλλεται και αλλάζει λόγω των νέων μέσων που κυριαρχούν στις μέρες μας. Ο ραγδαίος ρυθμός της εξέλιξης της τεχνολογίας έχει ως στόχο την διευκόλυνση και απλοποίηση καθημερινών αναγκών του ανθρώπου. Με αυτόν τον τρόπο θα ήταν αναπόφευκτο οι νέες τεχνολογίες να μην επηρεάσουν και τον τομέα της εκπαίδευσης. Πιο αναλυτικά διάφορα μέσα εκπαιδευτικά λογισμικά, διαδίκτυο, εικονική πραγματικότητα και πλατφόρμες τηλεεκπαίδευσης έχουν συσταθεί για να δημιουργήσουν έναν ελκυστικό τρόπο μάθησης για τους μαθητές.

Η εικόνα αποτελεί το κυρίαρχο μέσο της εποχής. Ο εκπαιδευτικός καλείται καθημερινά να ανταπεξέλθει σε ένα απαιτητικό περιβάλλον, όπου οι μαθητές βομβαρδίζονται διαρκώς από μια πληθώρα οπτικών μηνυμάτων, τα οποία δεν είναι σε θέση να αξιολογήσουν ορθά. Ταυτόχρονα η εξοικείωση αυτή των μαθητών με την εικόνα υπαγορεύει την σύνδεση της μαθησιακής διαδικασίας και της διδακτικής ύλης και πρακτικής με παράλληλες πηγές γνώσης και επικοινωνίας. Ο στόχος είναι διττός καθώς επιτυγχάνεται τόσο η ψυχαγωγία όσο και η εκπαίδευση.

Ειδικότερα μια σημαντική πηγή γνώσης στην σύγχρονη εποχή αποτελεί ο κινηματογράφος, μέσω του κινηματογράφου δημιουργείται ένα ευνοϊκό περιβάλλον για την καλλιέργεια και ανάπτυξη διαφόρων ταλέντων που διαθέτουν οι μαθητές. Παράλληλα η ένταξη του κινηματογράφου στο σχολικό περιβάλλον ενεργοποιεί τους μαθητές και τους μετατρέπει σε σκεπτόμενους ακροατές, ενώ συγχρόνως ενισχύει τα γνωστικά αντικείμενα, συμβάλλοντας στην μάθηση μέσω του εποικοδομητικού διαλόγου (Σπύρου,2001).

Επιπρόσθετα η δημιουργική αυτή μέθοδος είναι δυνατόν να αποδειχθεί άριστη πρακτική κινητοποίηση των μαθητών. Ο κινηματογράφος είναι δυνατόν να επηρεάσει τον τρόπο που ερμηνεύουμε τον κόσμο γύρω μας, μας κατακλύζει με εμπειρίες και δημιουργεί συναισθήματα ενώ ταυτόχρονα συνδιαλέγεται μαζί μας, βρισκόμενοι είτε στην θέση του θεατή είτε στον ρόλο του δημιουργού (Καραθανάση, 2001).

Η σύγχρονη ψηφιακή κινηματογράφηση παρέχει τη δυνατότητα στους θεατές και πιο συγκεκριμένα στους μαθητές, να καλλιεργήσουν μια κουλτούρα η οποία προάγει μια σειρά δεξιοτήτων, όπως η έρευνα και ο πειραματισμός ενώ παράλληλα πραγματοποιεί διεργασίες οι οποίες έχουν άμεση σχέση με την φαντασία, τη διαίσθηση και την αυτοέκφραση.

Τέλος, ο κινηματογράφος αποτελεί το πιο δημοφιλές εργαλείο καθώς διαθέτει εκπαιδευτικές ταινίες, οι οποίες έχουν συγκεκριμένους στόχους σύμφωνα με τα αναλυτικά προγράμματα σπουδών και ανταποκρίνονται σε ειδικότερες εκπαιδευτικές ανάγκες, ενώ την ίδια στιγμή ελκύει ιδιαίτερα και την προσοχή των μαθητών. Πιο συγκεκριμένα είναι σημαντικό ο κινηματογράφος να ξεκινήσει από το επίπεδο της προσχολικής εκπαίδευσης. Η προσχολική εκπαίδευση είναι ικανή να δημιουργήσει πρόσφορο έδαφος για την κινηματογραφική εκπαίδευση ώστε να αναπτυχθεί και να δημιουργήσει τα δικά της θεμέλια. Τα παιδικά έργα του θεωρούνται πλέον ως ένα αξιόλογο παράδειγμα με το οποίο τα παιδιά συνδέονται με τον κινηματογράφο, λόγω και της τακτικής ταύτισης των νηπίων με τους πρωταγωνιστές των παιδικών και την ιστορία του παιδικού. Επιπλέον, το γεγονός πως τα νήπια είναι ήδη συνηθισμένα με την τηλεόραση ως μέσο που ευνοεί σημαντικά την ανάπτυξη της κινηματογραφικής παιδείας, διότι η τηλεόραση λειτουργεί με κώδικες οπτικοακουστικού περιεχομένου οι οποίοι είναι παραπλήσιοι με αυτούς που χρησιμοποιεί ο κινηματογράφος.

5. Κινηματογράφος και Παιδί.

Η σύνδεση των μαθητών με τον κινηματογράφο έχει εντοπιστεί από πολύ νωρίς και έχει αναλυθεί από αρκετούς. Ο Θεοδωρίδης έκανε μια απόπειρα χαρτογράφησης όπου μέσα από αυτή προκύπτουν τρεις οπτικές: Α) Τα παιδιά που είναι υποκείμενα-αντικείμενα ταινιών Β) Τα παιδιά ως θεατές και Γ) Τα παιδιά ως δημιουργοί(Θεοδωρίδης, 2009: 1-17).

A) Τα παιδιά ως αντικείμενο-υποκείμενο ταινιών

Αναφέροντας τον όρο αντικείμενο εννοούνται τα παιδιά-ήρωες κινηματογραφικών παραγωγών από διάφορους δημιουργούς ή σε ένα ειδικό είδος και μορφή κινηματογραφικών ταινιών. Η παρακολούθηση και μελέτη της παρουσίας μικρών ηρώων στις ταινίες του κινηματογράφου δίνει την δυνατότητα να εξελιχθούν ιδεολογικές απόψεις και στάσεις του δημιουργού της ταινίας, η να αναλυθεί το

ιστορικό πλαίσιο της δημιουργίας μια ταινίας του κινηματογράφου(Θεοδωρίδης, 2009: 3).

Αναφέροντας τον όρο υποκείμενο εννοούνται τα παιδιά που μετέχουν σε μια κινηματογραφική παραγωγή ως ηθοποιοί και τα επιμέρους θέματα που δημιουργούνται, για παράδειγμα οι σχέσεις του παιδιού πρωταγωνιστή και των γονιών με τους δημιουργούς της ταινίας, την σχέση του παιδιού με τον σκηνοθέτη(Θεοδωρίδης, 2009 : 3-4).

B) Το παιδί ως θεατής

Κύρια επιδίωξη ενός παιδιού ως θεατής είναι η απόλαυση. Η απόλαυση μιας ταινίας αποτελεί μια διαδικασία η οποία ως τώρα ήταν άμεσα συνυφασμένη με την κινηματογραφική αίθουσα με την μαγεία της σκοτεινής αίθουσας της προβολής. Την κινηματογραφική απόλαυση είναι δυνατόν πλέον να την έχουν όλοι αφού η επιλογή μια ταινίας ανήκει στον θεατή, είναι δυνατόν να παρακολουθήσουν οποιαδήποτε ταινία επιθυμούν και όποτε θέλουν εάν υπάρχει χώρος που επιτρέπει τις συνθήκες προβολής. Τα παιδιά απολαμβάνουν το κινηματογραφικό προϊόν ή το αντιμετωπίζουν ως ανυποψίαστοι θεατές. Παράλληλα η κινηματογραφική τέχνη έχει την δυνατότητα να οδηγήσει τα παιδιά στην μάθηση, τους προσφέρει την πρωτοβουλία να σκεφτούν και να διαχειριστούν την πληροφορία που λαμβάνουν αναβαθμίζοντας έτσι το σχολικό μάθημα μέσω του διαλόγου. Από την άλλη πλευρά η παρουσία των νηπίων στον ρόλο του θεατή δημιουργεί προβληματισμούς, για το πώς επηρεάζουν την συμπεριφορά των νηπίων οι ταινίες ή σύμφωνα με ποια κριτήρια χωρίζουμε τις ταινίες ούτως ώστε να θεωρούνται κατάλληλες για τους μαθητές(Οικονομίδου, 2006: 252).

Γ) Το παιδί ως δημιουργός

Από την άλλη μεριά υποστηρίζεται η άποψη ότι μέσα απο το εκπαιδευτικό σύστημα θα πρέπει να δίνεται η δυνατότητα στα παιδιά ώστε να έχουν την ευκαιρία να έρθουν κοντά με τα σύγχρονα και εξελιγμένα οπτικοακουστικά εργαλεία ούτως ώστε να δημιουργήσουν τα προσωπικά τους οπτικοακουστικά κείμενα. Είναι μια ιδέα που πρέπει να εξελιχθεί καθώς από μικρές αλλά οργανωμένες ομάδες δημιουργίας ταινιών μικρού μήκους, ενισχύεται η δυνατότητα για να εμφανιστούν καινούργιες μορφές οπτικοακουστικής έκφρασης και να εξαπλωθεί η οπτικοακουστική κουλτούρα των μαθητών.

Οι μαθητές με την στήριξη του εκπαιδευτικού μπορούν κατά την διάρκεια του τυπικού καθημερινού μαθήματος να αποκτήσουν εμπειρίες κατασκευής κινηματογραφικών ταινιών μικρού μήκους που θα μπορούν να προσαρμοστούν σε όλες τις μαθησιακές περιοχές. Μέσα από τις δημιουργίες αυτές των μικρών ταινιών οι μαθητές απελευθερώνονται και μπορούν ελεύθερα να εκδηλώσουν τις καλλιτεχνικές ανησυχίες τους για ποικίλα θέματα που αφορούν τον κινηματογράφο. Για να γίνουν όλα αυτά όμως μέσα στις αίθουσες είναι αναγκαίο να βρεθεί ένα ιδανικό θεσμικό πλαίσιο το οποίο θα πρέπει να προβλέπει και να ενισχύει τέτοιες δράσεις μέσα στην τάξη με αρχική πρωτοβουλία από τους δασκάλους η τους μαθητές, να παρέχει οικονομική υποστήριξη για την υλοποίηση διαφόρων δράσεων που αφορούν τον κινηματογράφο, και να παρέχει υποδομές που να μπορούν να υποστηρίξουν τέτοιες δράσεις.

6. Δημιουργικές Δραστηριότητες μέσω του Κινηματογράφου.

Έχοντας λάβει υπόψη τα όσα έχουν ειπωθεί πιο πάνω στόχος της συγκεκριμένης μελέτης είναι να εξοικειωθούν τα παιδιά μιας αίθουσας νηπιαγωγείου με την τέχνη του Κινηματογράφου βάζοντας σε λειτουργία τα μέσα που είναι αναγκαία για την παρουσίαση αυτού. Ενώ ταυτόχρονα μέσα από αυτή την μελέτη σκοπός της είναι να διαπιστωθεί κατά πόσο ο Κινηματογράφος έχει τη δυνατότητα να διεγείρει την φαντασία των νηπίων.

Η παρακολούθηση μιας ταινίας του Κινηματογράφου είναι μια απόλυτα πλήρης κατάσταση προσομοίωσης, συμμετοχή σε μια εμπειρία που προσφέρει μεγάλο μέρος στοιχείων της επικοινωνιακής διαδικασίας. Η ταινία του Κινηματογράφου έχει την ικανότητα να φέρνει το άτομο κοντά με την πραγματικότητα, ενώ ταυτόχρονα οδηγεί το άτομο στην υπέρβαση. Κατά την διάρκεια που οι μαθητές βλέπουν την ταινία και μετά το τέλος αυτής η αίθουσα του νηπιαγωγείου μετατρέπεται σε ομάδα αναγνωστών. Τα παιδιά είτε σε ομάδες είτε μόνα τους θα συζητήσουν, θα συγκρίνουν και θα μιλήσουν για αλλαγές που θα πρότειναν με αποτέλεσμα να δημιουργήσουν ανάπτυξη των γλωσσικών ικανοτήτων τους.

Κεφάλαιο 3: Δραστηριότητες Δημιουργικής Γραφής μέσω Κινηματογράφου.

1. Πραγματοποίηση και Μεθοδολογία Μελέτης – Δραστηριοτήτων.

Έχοντας λάβει υπόψη όλα τα παραπάνω, σκοπός της πιλοτικής μας μελέτης είναι να συνδέσει τον βαθμό εξοικείωσης των παιδιών με τις κινηματογραφικές ταινίες, τη χρήση της εκπαιδευτικής αξίας των ταινιών αυτών, την διαθέσιμη υλικοτεχνική υποδομή στις τάξεις των νηπιαγωγείων και την παροχή υποστήριξης από τους αρμόδιους φορείς με τη χρήση της κινηματογραφικής ταινίας (ολόκληρης ή αποσπάσματος) ως εποπτικό μέσο διδασκαλίας στα Νηπιαγωγεία. Ακόμη μέσα από αυτή την μελέτη θα κατανοήσουμε πώς ο κινηματογράφος είναι ικανός να «ξυπνήσει» την φαντασία των παιδιών και με ποιόν τρόπο τα παιδιά χρησιμοποιούν τη φαντασία τους και τις ιδέες τους στον τομέα της δημιουργικής γραφής.

Η έρευνα πραγματοποιήθηκε πιλοτικά σε ένα μικρό αριθμό παιδιών από την περιοχή μας διότι δεν μπορούσε να εφαρμοστεί η έρευνα μέσα σε τάξη νηπιαγωγείου λόγω της κατάστασης με τον κορονοϊό. Η πιλοτική έρευνα πραγματοποιήθηκε σε παιδιά μεταξύ 5 με 7 χρονών. Τα παιδιά παρακολούθησαν την ταινία με διαμοιρασμό της οθόνης ενός ηλεκτρονικού υπολογιστή (λάπτοπ) με περιορισμένο ήχο μέσω της εφαρμογής webex για την διευκόλυνση των παιδιών. Η ταινία που παρακολουθήσαμε είναι: Το πολικό εξπρές (originaltitle: PolarExpress) 2004, πρόκειται για μια Αμερικανική ταινία με σκηνοθέτη της τον Ρόμπερτ Τεμέκις και συνολική διάρκεια στα 100 λεπτά. Η ταινία μιλάει για ένα μικρό αγόρι που δεν πιστεύει στον Αϊ Βασίλη και ξαφνικά ένα βράδυ έξω από το σπίτι του εμφανίζεται ένα τρένο το Πολικό Εξπρές και παίρνει την πρωτοβουλία να ταξιδέψει με αυτό στην χώρα του Αϊ Βασίλη την παραμονή των Χριστουγέννων. Η ταινία αυτή είναι ένα πιστό αντίγραφο του παιδικού βιβλίου του Κρίς Βάν Όλσμπεργκ με ηθοποιούς από την πραγματική ζωή όπως ο Τόμ Χάνκς που όμως υπέστησαν ψηφιακή επεξεργασία. Αξιοσημείωτο είναι το γεγονός ότι από τα παιδιά που συμμετείχαν στην πιλοτική έρευνα όλα είχαν παρακολουθήσει έστω μια φορά την ταινία. Ορισμένα από αυτά είχαν διαβάσει ακόμα και το παραμύθι το οποίο ταιριάζει αρκετά με την ιστορία της ταινίας. Παρακάτω αναφέρονται μερικά ερωτήματα που θα μπορούσαν να τεθούν μέσα στην τάξη μετά την παρακολούθηση της ταινίας για να προετοιμάσουν τα νήπια για τις δραστηριότητες παρακάτω.

2.Ερευνητικά Ερωτήματα.

- Μετά την παρακολούθηση της ταινίας θα παροτρύνουμε τα παιδιά να μας αναφέρουν τους κεντρικούς ήρωες της ταινίας.
- Θα ζητούσαμε από τα παιδιά να σχολιάσουν και να ψυχολογήσουν το χαρακτήρα κάθε ήρωα μέσα στην ταινία
- Ζητάμε από τα νήπια να κάνουν αντιστροφή ρόλων στους πρωταγωνιστές και οι καλοί να μετατραπούν σε κακοί και το αντίθετο.
- Παροτρύνουμε τα παιδιά να μας μιλήσουν για τα συναισθήματα που τους δημιουργήθηκαν κατά την παρακολούθηση της ταινίας.
- Ζητάμε από τα νήπια να πάρουν την θέση ενός χαρακτήρα της ταινίας και να μας πουν πως θα ενεργούσαν στη θέση του.
- Βάζουμε τα παιδιά να σκεφτούν την πορεία της ταινίας και στην συνέχεια να χαρακτηρίσουν το σκηνικό.

3. Δραστηριότητα 1^η:

Τίτλος Η ιστορία του Πολικού Εξπρές

Στόχος: Να παρατηρήσουν τα νήπια μέσα από την προβολή του εποπτικού υλικού και την ανάγνωση ενός βιβλίου, τις διαφορές του γραπτού λόγου και της κινούμενης οπτικής εικόνας μέσα από την τεχνική της σύγκρισης.

Χρόνος: 1 ώρα

Υλικά μέσα:

Προβολή εποπτικού υλικού: Το πολικό Εξπρές (Το Polar Express είναι μια αμερικανική ταινία περιπέτειας κινουμένων σχεδίων μεταγλωττισμένη στην ελληνική γλώσσα) , ανάγνωση παραμυθιού «Το Πολικό εξπρές» του συγγραφέα Κρις Βαν Άλσμπεργκ .

Περιγραφή:

Ως πρώτη δραστηριότητα έχουμε επιλέξει την ανάγνωση του βιβλίου «Το Πολικό Εξπρές» καθώς και την παρακολούθηση της ομώνυμης ταινίας κινουμένων σχεδίων η οποία βασίζεται στο βιβλίο. Στην συνέχεια μετά το πέρας των δύο υλικών τα νήπια θα προχωρήσουν στην σύγκριση αυτών των δύο, βρίσκοντας τις διαφορές του γραπτού λόγου και της κινούμενης οπτικής εικόνας (Βίντεο) . Η συγκεκριμένη

δραστηριότητα έχει επιλεγεί στα πλαίσια της ένωσης του κινηματογράφου και της δημιουργικής γραφής.

Η νηπιαγωγός συγκεντρώνει τα νήπια στην ολομέλεια του νηπιαγωγείου για την προβολή του εποπτικού υλικού. Μόλις ολοκληρωθεί η προβολή, η νηπιαγωγός έχει ετοιμάσει βοηθητικές ερωτήσεις για τα παιδιά μέσα από τις οποίες προσπαθεί να εκμαιεύσει τι ακριβώς κατάλαβαν και κράτησαν από το βίντεο που επέλεξε. Ενδεικτικές ερωτήσεις: «Τι θυμάστε από την ταινία ;», «τι σας άρεσε περισσότερο», «Σας άρεσε που μπορούσατε να ακούσετε και να δείτε τους πρωταγωνιστές της ταινίας;». Έπειτα μόλις ολοκληρωθεί η διαδικασία των ερωτήσεων και του μικρού διαλόγου που θα πραγματοποιήθηκε, η νηπιαγωγός διαβάζει στα παιδιά αυτή την φορά το βιβλίο, το οποίο περιέχει σχεδόν το ίδιο περιεχόμενο. Όταν ολοκληρωθεί και αυτή η μέθοδος, η νηπιαγωγός καλεί τα νήπια να πουν τι διαφορετικό παρατηρούν ανάμεσα στην ανάγνωση ενός βιβλίου και παρατήρηση μιας κινούμενης εικόνας. Για να βοηθήσει την διαδικασία κάνει χρήση βοηθητικών ερωτήσεων: «Σας άρεσε περισσότερο η ταινία ή η ανάγνωση του βιβλίου;» « Μπορείς να μου πεις γιατί σου άρεσε περισσότερο αυτό;» « Σου προκάλεσε διαφορετικά συναισθήματα η ταινία και διαφορετικά το βιβλίο;» Με αυτόν τον τρόπο τα παιδιά θα αρχίσουν να λένε διαφορές ανάμεσα στην ταινία και στο βιβλίο και στο τέλος η νηπιαγωγός θα ανακεφαλαιώσει όλες τις διαφορές συνοψίζοντας τες (διότι όταν πραγματοποιούμε την τεχνική της επανάληψης η προσοχή των νηπίων παραμένει στο θέμα που συζητάμε χωρίς να αποσπάτε και επίσης η επανάληψη βοηθά τα παιδιά να ξαναθυμηθούν όσα ειπώθηκαν από τους συμμαθητές τους).

4. Δραστηριότητα 2^η:

Τίτλος: Φτιάχνουμε το δικό μας πολικό εξπρές

Στόχος:

- Να αναπαραστήσουν τα νήπια μέσω των εικαστικών και συγκεκριμένα με την μέθοδο της κατασκευαστικής δημιουργίας με ανακυκλώσιμα υλικά το δικό τους πολικό εξπρές.
- Να εμπλουτίσουν τον προφορικό τους λόγο.
- Να ψυχαγωγηθούν
- Να ενεργοποιήσουν την φαντασία τους.

- Να εκφράσουν ελεύθερα τις σκέψεις τους πάνω σε ένα θέμα.

Χρόνος: 35 λεπτά

Υλικά: Διάφορα ανακυκλώσιμα υλικά (κουτιά από γάλα, κουτιά από σπύρτα), Ξυλάκια, τέμπερες, κόλλα ατλακόλκρυσταλιζέ, Χρυσόσκονη , Βαμβάκι, κόλλα σιλκόνης

Περιγραφή:

Σε αυτή την δραστηριότητα καλούμε τα παιδιά να δημιουργήσουν το δικό τους Πολικό Εξπρές από ανακυκλώσιμα υλικά. Εφόσον στην προηγούμενη δραστηριότητα πραγματοποιήθηκε η προβολή της ταινίας, συζητήσαμε στην ολομέλεια για εκείνο το μεγάλο τρένο το οποίο πήγε τους πρωταγωνιστές μας στον Βόρειο Πόλο για να συναντήσουν τον Άγιο Βασίλη σε την κουβέντα που κάνουμε με τα νήπια σαν πρώτο κομμάτι της δραστηριότητας θα παροτρύνουμε τα νήπια ώστε να μας πουν την άποψη τους για το τρένο πως θα τους άρεσε , πως το φανταζόντουσαν και τι θα άλλαζαν σε αυτό που δεν τους άρεσε από την ταινία αφού προχωρήσει αυτό το παιχνίδι με την ελεύθερη έκφραση των νηπίων θα προχωρήσουμε στην υλοποίηση των σκέψεων τους στην πραγματικότητα με την δημιουργία του προσωπικού τους πολικού εξπρές όπως αυτά τον φαντάστηκαν. Συμφωνήσαμε λοιπόν με τα νήπια να φέρουμε στην τάξη του νηπιαγωγείου αυτό το μαγικό τρένο. Τα παιδιά σε συμφωνία με την/τον εκπαιδευτικό φέρνουν από το σπίτι τους ,από ένα ανακυκλώσιμο υλικό το οποίο θα μετατραπεί σε ένα κομμάτι του τρένου.

Συγκεντρώνουμε λοιπόν τα υλικά που έχουμε συλλέξει και τα τοποθετούμε επάνω στο τραπέζι έτσι ώστε όλα τα παιδιά να παρακολουθούν τα βήματα της δημιουργίας αλλά και φυσικά να έχουν ενεργό ρόλο στην κατασκευαστική δραστηριότητα. Σε πρώτο στάδιο δείχνουμε την εικόνα του Πολικού Εξπρές στα νήπια την οποία έχουμε τυπώσει σε ένα φύλλο Α4 (Έγχρωμη) , έτσι ώστε να έχουν πιο φρέσκια την εικόνα του τρένου στο μυαλό τους και έπειτα προτρέπουμε τα παιδιά να την παρατηρήσουν για λίγα λεπτά ,δίνοντας μας αργότερα ίσως μια σκέψη για το πώς μπορούμε να ταξινομήσουμε τα υλικά που έχουμε, ανάλογα με τα μέρη του τρένου π.χ Βαγόνια / κουτιά από γάλα. Όταν ολοκληρωθεί η ταξινόμηση των κομματιών η νηπιαγωγός καλεί τα νήπια να παρατηρήσουν το χρώμα του τρένου, εφόσον το τρένο είναι μαύρο τα νήπια παίρνουν τα πινέλα τους και χρησιμοποιώντας μαύρη τέμπερα ξεκινούν και βάφουν όλα τα μέρη του τρένου. Όταν τελειώσει και το

κομμάτι του χρωματισμού, τα παιδιά με την βοήθεια της νηπιαγωγού συναρμολογούν τα κομμάτια και τα κολλούν με κόλλα κρυσταλιζέ και όπου χρειάζεται με κόλλα σιλικόνης (η οποία χρησιμοποιείται μόνο από την νηπιαγωγό για ευνόητους λόγους). Στο επόμενο στάδιο ακολουθεί η κατασκευή των σιδηροδρομικών ραγών, πάνω στις οποίες θα τοποθετήσουμε το τρένο που δημιουργήσαμε. Για το κομμάτι αυτό παίρνουμε ξυλάκια μεγάλα, τα οποία βάζονται και αυτά από τα παιδιά με τέμπερα. Μόλις στεγνώσουν, τα νήπια θα τα κολλήσουν έτσι ώστε να δημιουργηθούν οι ράγες. Επάνω σε ένα βαγόνι έχουμε γράψει το όνομα του τρένου, τα νήπια το χρωματίζουν με ένα ανοιχτό χρώμα για να ξεχωρίζει από το μαύρο και στο τέλος το ντύνουν με χρυσόσκονη γιατί το τρένο μας είναι μαγικό. Στο τελευταίο στάδιο όλα τα νήπια μαζί σηκώνουν με προσοχή το τρένο και το τοποθετούν επάνω στις ράγες. Στην ταινία που παρακολουθήσαμε παρατηρήσαμε και χιόνι στον δρόμο του τρένου, οπότε τα νήπια κόβουν μικρές μπαλίτσες βαμβακιού και τις κολλάνε είτε επάνω στο τρένο είτε στις σιδηροδρομικές του γραμμές. Και η κατασκευή μας είναι έτοιμη.

5. Δραστηριότητα 3^η:

Τίτλος Δημιουργούμε αυτοσχέδια δώρα.

Χρόνος: 30 λεπτά

Υλικά-Μέσα: Γυάλινα μπουκαλάκια, χρυσόσκονη, πυλός, τέμπερες, χαρτί περιτυλίγματος για δώρα σε διάφορα χρώματα και σχέδια, σπάγκος, κορδέλες, χάρτινα κουτάκια και κουτιά σε διάφορα σχήματα, αυτοκόλλητα, ψαλίδια και κόλλες.

Στόχοι:

- Να μάθουν να αξιοποιούν διάφορα αντικείμενα και να φτιάχνουν μέσα από αυτά δημιουργικές κατασκευές με μια ποικιλία απλών καθημερινών υλικών.
- Να βάζουν την φαντασία τους να δουλέψει και να φτιάχνουν διάφορα σχήματα.
- Να συνεργάζονται σε ομάδες και να λειτουργούν συλλογικά και με δημιουργικές σκέψεις πάνω σε δραστηριότητες με υλικά πλαστικών τεχνών.
- Να ακολουθήσουν συγκεκριμένους κανόνες-οδηγίες.
- Να Ψυχαγωγηθούν.
- Να εμπλουτίσουν τον προφορικό τους λόγο.

Περιγραφή:

Με αφορμή την σκηνή από την Ταινία που είδαμε στο Πολικό Εξπρές , κατά την οποία τα ζωτικά επεξεργάζονταν και δημιουργούσαν παιχνίδια τα οποία έμπαιναν στον σάκο του Άγιου Βασίλη, για να μοιραστούν στα παιδιά όλου του κόσμου, αποφασίσαμε να δημιουργήσουμε το δικό μας εργαστήριο δώρων στην αίθουσα του νηπιαγωγείου και να γίνουμε τα ζωτικά του Άγιου Βασίλη τα οποία θα φτιάξουν δώρα για τα παιδιά που βρίσκονται στο νοσοκομείο. Μέσα από αυτή την δραστηριότητα προσπαθούμε να διευρύνουμε τους ορίζοντες της δημιουργικότητας των νηπίων. Ο/Η νηπιαγωγός συγκεντρώνει τα νήπια στην ολομέλεια του νηπιαγωγείου. Ύστερα τους εξηγεί ότι αυτό που θα δημιουργήσουν θα πάει σε ένα παιδάκι που είναι λίγο στεναχωρημένο γιατί βρίσκεται στο νοσοκομείο και τα δωράκια που θα δημιουργήσουν τα παιδιά, θα του χαρίσουν λίγη χαρά. Η νηπιαγωγός θέλοντας να είναι σίγουρη ότι δεν θα υπάρχουν απορίες από τα νήπια όταν προχωρήσουν στην κατασκευαστική δραστηριότητα ,δημιουργεί έναν μικρό διάλογο με τα παιδιά. Πριν να προχωρήσει στην κατασκευαστική δραστηριότητα Έχει ετοιμάσει ορισμένες ερωτήσεις: «Τι θα θέλατε να χαρίσετε σε αυτά τα παιδάκια;», «Πιστεύεται ότι το δώρο μας θα τα κάνει να νιώσουν καλύτερα;» «Εσείς τι δωράκι θα θέλατε να σας φέρουν;» όταν ακουστούν οι ιδέες των μαθητών η νηπιαγωγός θα χωρίσει τα νήπια σε μικρές ομάδες των δύο ατόμων. Εφόσον δώσαμε χρόνο στις ομάδες να σκεφτούν αυτό που θέλουν να δημιουργήσουν, παροτρύνουμε τα παιδιά να φανταστούν πως θα ήθελαν να είναι ο δικός τους σάκος και τι να διαθέτει μέσα ,δίνουμε την ελευθερία να χρησιμοποιήσουν ό,τι υλικά θέλανε χωρίς να περιορίσουμε τα νήπια στην επιλογή. Τα παιδιά λοιπόν παίρνουν θέση στα τραπέζια και επιλέγουν τα υλικά με τα οποία θέλουν να δουλέψουν. Ο συνδυασμός των υλικών δημιουργεί πανέμορφα αυτοσχέδια δώρα. Έτσι η κάθε ομάδα θα αυτοσχεδιάσει και θα δημιουργήσει τα δικά της δώρα με την μορφή που θέλει αυτή φτιάχνοντας έτσι κάτι μοναδικό. Όταν ολοκληρωθεί η δημιουργία των δώρων, οι ομάδες με την βοήθεια της νηπιαγωγού γράφουν από μια κάρτα η οποία θα συνοδεύει το δώρο τους. Για να δώσουμε στα νήπια και ιδέες για μελλοντικές κατασκευές στο μέλλον, όταν ολοκληρωθεί η δραστηριότητα η κάθε ομάδα παρουσιάζει το δώρο που έφτιαξε στην ολομέλεια εξηγώντας πως και γιατί το επέλεξε έτσι ώστε να παρακινήσει τα υπόλοιπα νήπια να δημιουργήσουν κάτι ανάλογο σε μια συναφή δραστηριότητα .

6. Δραστηριότητα 4^η:

Τίτλος Μάντεψε την σκηνή

Χρόνος: 35' λεπτά

Στόχοι δραστηριότητας:

- Να αναπτυχθεί η κριτική σκέψη των νηπίων.
- Να αναπτύξουν τα νήπια την ακουστική τους αντίληψη και να χρησιμοποιούν την φαντασία τους.
- Να μπορούν να αναπαράγουν κείμενο που έχουν ακούσει.
- Να συζητούν πάνω σε κάποιο κινηματογραφικό έργο ή απόσπασμα του.

Υλικά: Ταινία, Ηλεκτρονικός Υπολογιστής, σκουρόχρωμο πανί

Η νηπιαγωγός συγκεντρώνει και πάλι τα νήπια στην ολομέλεια του νηπιαγωγείου. Εφόσον έχει προβληθεί ήδη μια φορά η ταινία το «Πολικό Εξπρές» μέσω του ηλεκτρονικού υπολογιστή και έχει προηγηθεί συζήτηση με τα νήπια για την πλοκή, τους ήρωες και την έκβαση της ιστορίας, τοποθετείται ένα κάλυμμα μπροστά στην οθόνη του υπολογιστή και η νηπιαγωγός έχοντας εξηγήσει στα νήπια τι πρέπει να κάνουν, βάζει την ταινία να ξανά παίξει. Στην αρχή η νηπιαγωγός δεν τρέχει πολύ τις σκηνές, για να μην μπερδέψει τα νήπια. Μόλις τα νήπια εξοικειωθούν η νηπιαγωγός προχωράει σε σκηνές που διαδραματίζονται σε ποιο μεγάλα στάδια. Στην συνέχεια τα νήπια ακούγοντας μονάχα τον ήχο από τα λόγια των πρωταγωνιστών, καθώς και την μουσική υπόκρουση που πλαισιώνει τα λόγια τους, με την παρότρυνση της νηπιαγωγού δοκιμάζουν να κάνουν δικές τους υποθέσεις για να μαντέψουν για ποιο απόσπασμα παίζει εκείνη την στιγμή. Αφού κάνουν τις υποθέσεις τους και φανταστούν ποιο μπορεί να είναι φεύγει το κάλυμμα από την οθόνη εμφανίζοντας έτσι το απόσπασμα που έπαιζε προηγουμένως. Ακολουθεί η παρατήρηση αυτού και μετά μια συζήτηση όπου αναλύονται και συγκρίνονται τα λεγόμενα των παιδιών, δημιουργώντας έτσι μια εποικοδομητική συζήτηση και ανάλυση των απόψεων των νηπίων.

7. Δραστηριότητα 5^η:

Τίτλος Ο πίνακας των σκέψεων

Χρόνος: 30' λεπτά

Στόχοι:

- Να δημιουργηθεί στα παιδιά ένας αυθόρμητος ενθουσιασμός, να οδηγηθούν τα παιδιά σε συναισθηματικούς ακροβατισμούς και να απελευθερώσουν τα συναισθήματα που τους δημιουργούνται ανά πάσα στιγμή.
- Να εμπλουτίσουν τον προφορικό τους λόγο.
- Να κάνουν συνδυασμούς λέξεων.

Υλικά: Πίνακας

Περιγραφή:

Μετά την παρακολούθηση της ταινίας και το παιχνίδι με την κρυφή αναγνώριση αποσπασμάτων της ταινίας η νηπιαγωγός αφήνει τα παιδιά να εκφραστούν ελεύθερα και να συζητήσουν για τις εντυπώσεις τους και τις εκπλήξεις που παρατήρησαν μέσα στην ταινία μέσω της μεθόδου του καταγισμού ιδεών. Μιλάνε για τις σκέψεις που τους δημιουργήθηκαν καθώς και τα συναισθήματα που ένιωσαν, όσο τα παιδιά εκφράζονται ο/η νηπιαγωγός γράφει τις ιδέες αυτών σε ένα πίνακα, πράγμα που μπορεί κάποια στιγμή να αποτελέσει για τα νήπια έναν σημαντικό λεξιλογικό πλούτο, όπου θα είναι δημιουργία των παιδιών. Μέσα από αυτή την δράση-παιχνίδι με την ελεύθερη έκφραση ιδεών και συναισθημάτων δεν υπάρχει σωστό και λάθος. Σκοπός αυτής της δραστηριότητας είναι τα νήπια να ενθαρρύνονται και να εξερευνούν τα δικά τους συναισθήματα και να φτιάξουν τις δικές τους απόψεις.

8. Δραστηριότητα 6^η:

Τίτλος Το παιχνίδι των ρόλων

Χρόνος: 1 ώρα

Υλικά-Μέσα: Χαρτόνια, χρώματα

Στόχοι:

- Να αναπτυχθεί η συνεργατικότητα των παιδιών.
- Να μπορούν να δημιουργήσουν δικές τους ιστορίες.
- Να ενεργοποιήσουν την φαντασία τους μέσω της δραματοποίησης.
- Να συνεργαστούν με την υπόλοιπη ομάδα.

Περιγραφή:

Σε αυτή μας την δραστηριότητα προσπαθούμε να δραματοποιήσουμε τις σκηνές από την ταινία που παρακολούθησαμε στην δική μας τάξη. Εφόσον πλέον γνωρίσαμε μέσα από τις προηγούμενες δραστηριότητες πολύ καλά το περιεχόμενο αλλά και τις διαφορετικές σκηνές της ταινίας, οι οποίες ενθουσίασαν τους μαθητές του νηπιαγωγείου, η νηπιαγωγός προτείνει στα παιδιά να συνεργαστούν σε μικρές ομάδες των δυο έως τριών ατόμων και να αναλάβουν ρόλους, στο δικό τους τρενάκι. Για παράδειγμα τα νήπια θα αποφασίσουν ποιος θα κάνει τον κάθε χαρακτήρα, δημιουργώντας το δικό τους πρόγραμμα μέσα στο τρενάκι. Βέβαια η νηπιαγωγός θέλοντας να είναι σίγουρη ότι τα νήπια θα ανταπεξέλθουν σε αυτή την ομαδική δραστηριότητα, έχει ετοιμάσει ορισμένες ερωτήσεις, με σκοπό να πραγματοποιηθεί ένας διάλογος πριν την δραστηριότητα. Επειδή δεν μπορούμε να θεωρούμε ότι το νήπιο έχει δεδομένες γνώσεις πάνω σε αυτό που έχουμε σχεδιάσει, πρώτα κάνουμε μια συζήτηση με τα παιδιά και μετά τα χωρίζουμε σε ομάδες. Ενδεικτικές ερωτήσεις νηπιαγωγού: θυμάστε τι έκαναν οι ήρωες μας μέσα στο τρένο; , ας μου πει κάποιος ποιος ήταν ο ρόλος του οδηγού στο μαγικό μας τρένο;... Όταν η νηπιαγωγός κρίνει ότι τα νήπια είναι έτοιμα, τα χωρίζει σε μικρές ομάδες (ανακατεμένα αγόρια και κορίτσια). Τα νήπια παίρνουν λίγο χρόνο και συζητούν με την ομάδα τους για τους ρόλους. Στην πορεία κάθε ομάδα θα όριζε στα μέλη τους ρόλους για τον καθένα, ένας θα όριζε το πρόγραμμα για το τρενάκι, άλλος το πρόγραμμα για το φαγητό και άλλος για την μουσική. Συνεπώς αφού κουβεντιάσουμε και καταλήξουμε σε κάποιες βασικές ιδέες που είχε η κάθε ομάδα, στην συνέχεια η κάθε ομάδα θα παρουσίαζε το πρόγραμμα της στο σύνολο της τάξης πως διακόσμησε η κάθε ομάδα τα βαγόνια τι φαγητό θα σέρβιρε και τι μουσική θα επέλεγε.

9. Δραστηριότητα 7^η:

Τίτλος Κρύψε την λέξη.

Χρόνος: 40' λεπτά

Υλικά-Μέσα: Κόλλες A4, Αυτοκόλλητα, Ξυλομπογιές.

Στόχοι:

- Να εκφραστούν τα νήπια μέσω της εικαστικής δημιουργίας με γνώμονα την φαντασία τους ένα όμορφο αποτέλεσμα .
- Να αναπτύξουν τις δεξιότητες τους στην ζωγραφική και την απεικόνιση διαφόρων αντικειμένων και σκέψεων τους πάνω στο χαρτί.

- Να αναπτύξουν την παρατηρητικότητα τους να προβληματιστούν και εκφραστούν μέσα από την ζωγραφική
- Να ψυχαγωγηθούν
- Να εμπλουτίσουν τον προφορικό τους λόγο.

Περιγραφή:

Για να κλείσουμε με έναν όμορφο τρόπο, θα λέγαμε το σύνολο των δραστηριοτήτων, θα προχωρήσουμε στην δημιουργία ενός ξεχωριστού τραγουδιού από το κάθε παιδί που να σχετίζεται με το πνεύμα των Χριστουγέννων όπως είδαμε στην ταινία. Αφού τα νήπια γράψουν με την βοήθεια της νηπιαγωγού ,το δικό τους κομμάτι (Όλα τα νήπια θα συνθέσουν κάποιους στίχους , οι οποίοι θα αποτελούν μια σκέψη τους για τα Χριστούγεννα) , στην συνέχεια αφήνουμε μεγάλα κενά από τη κάθε λέξη, παροτρύνοντας τα νήπια να αποφασίσουν ποιά λέξη του ποιήματος θέλουν να κρύψουν , με ένα αυτοκόλλητο έτσι ώστε να προσπαθήσουν την λέξη αυτή να την ζωγραφίσουν .Το κάθε παιδί διαλέγει το αυτοκόλλητο και την λεξούλα του και έτσι προχωράει η δραστηριότητα. Αφού δημιουργήσουν τα παιδιά την δική τους μικρή ιστορία σε σύνδεση με τις φωτογραφίες , το μόνο που μένει είναι να τα διαβάσουμε όλοι και να παρατηρήσουμε τι έγραψε το κάθε παιδί μέσα από τις ζωγραφιές του , έτσι θα δημιουργηθεί ένα όμορφο και χαριτωμένο αποτέλεσμα με την ανταλλαγή απόψεων και ιδεών του κάθε παιδιού ξεχωριστά. Το οποίο μετά θα το παρουσιάσουμε στην ολομέλεια του νηπιαγωγείου μας.

10. Δραστηριότητα 8^η:

Τίτλος Γράφουμε τις ευχές μας.

Χρόνος: 1ώρα

Υλικά-Μέσα:Καρτέλες σε μέγεθος χαρτιού Α5, Μολύβια , Μαρκαδόροι, Ξυλομπογιές , Νερομπογιές, Τέμπερες.

Στόχοι:

- Να ανακαλύψουν τα νήπια την ευχαρίστηση της δημιουργίας.
- Να ενεργοποιήσουν την φαντασία τους τα νήπια.
- Να εκφράσουν τα συναισθήματα τους μέσα από τις δημιουργίες τους.
- Να ακολουθήσουν συγκεκριμένες οδηγίες-κανόνες.

Περιγραφή:

Σε αυτή την δραστηριότητα η νηπιαγωγός θέλοντας να αναπτύξει την δημιουργικότητα των παιδιών, έχει επιλέξει να δημιουργήσουν τα νήπια Χριστουγεννιάτικες κάρτες τις οποίες θα τις χαρίσουν στις οικογένειες τους. Καλεί τα παιδιά λοιπόν να πάρουν θέση στα τραπεζάκια τους και τους δίνει ελευθερία υλικών , διότι, δεν θέλουμε να περιορίσουμε σε καμία περίπτωση τα παιδιά. Με αφορμή λοιπόν τις σκηνές που παρακολούθησαν τα νήπια στην ταινία «Το Πολικό Εξπρές» , εμπνέονται λοιπόν από τον Άγιο Βασίλη και την κατασκευή των δώρων και δημιουργούν με την παρότρυνση της νηπιαγωγού την δικιά τους ατομική κάρτα με τις προσωπικές τους ευχές προς τα αγαπημένα τους άτομα. Τα νήπια παίρνουν τα υλικά της αρεσκείας τους και ξεκινούν να δημιουργούν τον σχεδιασμό της κάρτας (δίπλωση,χρωματισμός, σχεδιασμός αντικειμένων π.χ Χριστουγεννιάτικο δέντρο) στο τελευταίο στάδιο η νηπιαγωγός βοηθά τα παιδιά να γράψου τις ευχές τους στην κάρτα και η δραστηριότητα ολοκληρώνετε.

11. Δραστηριότητα 9^η:

Τίτλος Δημιουργούμε την δικιά μας ιστορία

Χρόνος:2 ώρες

Υλικά-Μέσα:Κόλλες Α4, Μολύβι, Μαρκαδόροι, Ξυλομπογιές.

Στόχοι:

- Να δημιουργήσουν δικά τους συγγραφικά έργα
- Να αναπτύξουν την φαντασία τους βάζοντας την πάνω σε ένα δικό τους δημιούργημα.
- Να εμπλουτίσουν τον γραπτό τους λόγο.
- Να συνεργαστούν και να επικοινωνήσουν με την υπόλοιπη ομάδα.

Περιγραφή:

Με αφορμή και το παραμύθι που διαβάσαμε στα παιδιά για το πολικό εξπρές αλλά και μέσα από την παρακολούθηση της ομώνυμης ταινίας θα ζητήσουμε από τα νήπια να δημιουργήσουν δικές τους ομάδες μέσω των οποίων θα επιλέξουν πως θα ήθελαν να φτιάξουν την ιστορία με το πολικό εξπρές με δικά τους λόγια. Αρχικά θα αφήσουμε να ξεφυλλίσουν το παραμύθι από την αρχή και τις εικόνες που περιέχει

καθώς και το πώς είναι φτιαγμένο το παραμύθι ,στην συνέχεια σε ομάδες το κάθε παιδί θα αναλάβει το επεισόδιο της κάθε σελίδας που γνωρίζει από το παραμύθι έτσι ώστε να το προσαρμόσει στο βιβλίο τους , καθώς και τι εικόνες θα περιέχουν σε ορισμένες σελίδες. Η νηπιαγωγός αφού τυπώσει ορισμένα κομμάτια από το πρωτότυπο παραμύθι τα προσφέρει σκόρπιες τις διαφάνειες από το πρωτότυπο παραμύθι στα παιδιά για να κατορθώσουν σε ομάδες με βάση τις φωτογραφίες που σχεδίασαν να τις ταιριάξουν με το ανάλογο περιεχόμενο από τις φωτοτυπημένες σελίδες του παραμυθιού με την βοήθεια φυσικά της νηπιαγωγού

Συμπεράσματα:

Στην παρούσα πτυχιακή μελετήθηκε η γνωστική περιοχή της Δημιουργικής Γραφής και του Κινηματογράφου στην Προσχολική Εκπαίδευση. Σε πρώτο στάδιο αναλύθηκε η έννοια της δημιουργικής γραφής , το πώς ξεκίνησε και πως προχώρησε μέσα στο εκπαιδευτικό σύστημα και ιδιαίτερα στο νηπιαγωγείο, χωρίς βέβαια να υπάρχει το μάθημα της δημιουργικής γραφής ως ένα αυτόνομο πεδίο στην ελληνική εκπαίδευση, αλλά παρόλα αυτά εντάχθηκαν κάποιες τεχνικές στο μάθημα της λογοτεχνίας.

Παρατηρείται επίσης πως είναι δυνατόν να υπάρξει ένας συνδυασμός μεταξύ του Κινηματογράφου με την Δημιουργική Γραφή, διότι παρατηρείται ότι έχουν κοινούς στόχους, αφού και τα δύο στηρίζονται στο παιχνίδι και την δημιουργικότητα.

Στο δεύτερο κεφάλαιο αναλύεται ο Κινηματογράφος σαν έννοια και πώς εξελίχθηκε ιστορικά, μέσα στο πλαίσιο της ελληνικής εκπαίδευσης στην προσχολική κυρίως βαθμίδα εκπαίδευσης. Επιπλέον αναφέρεται η σχέση που έχει ο Κινηματογράφος με την Δημιουργική Γραφή και το παιδί και πως συνδέονται με απόλυτα δημιουργικό τρόπο προσφέροντας μεγάλα οφέλη ιδιαίτερα στην βαθμίδα της προσχολικής εκπαίδευσης.

Πιο συγκεκριμένα τονίζεται πως και οι δύο παραπάνω γνωστικές περιοχές είναι εξίσου σημαντικές για την ανάπτυξη της παρατηρητικότητας των νηπίων, αλλά ακόμα και για την απελευθέρωση της δημιουργικής έκφρασης των ιδεών και απόψεων των νηπίων, την εξωτερίκευση και απελευθέρωση της φαντασίας των νηπίων, αλλά συνάμα και την ανάπτυξη της πρώιμης κριτικής σκέψης των μαθητών.

Τέλος αξίζει να αναφερθεί πως πρωταρχικός στόχος της συγκεκριμένης εργασίας ήταν υλοποιηθούν ορισμένες από τις δραστηριότητες σε μαθητές

προσχολικής εκπαίδευσης σε ένα από τα τοπικά νηπιαγωγεία . Παρόλα αυτά εξαιτίας της κατάστασης με την πανδημία δεν μπόρεσε να επιτευχθεί αυτό.

Βιβλιογραφία.

- Αρτζανίδου, Ε., Κουράκη, Χ. (2013). 1ο Διεθνές Συνέδριο «Δημιουργική Γραφή», Αθήνα, 4-6 Οκτωβρίου 2013.
- Αρτζανίδου Ε., Κουράκη Χ. (2014), Φιλαγνώσια και δημιουργική γραφή, πηγή: Πρακτικά 1ου Διεθνούς συνεδρίου «Δημιουργικής Γραφής» 4-6 Οκτωβρίου, 2013, Αθήνα-Φλώρινα: Π.Μ.Σ «Δημιουργική Γραφή».
- Γούλης Δ. – Γρόσδος Σ. (2011) Φιλαναγνωσία: Ερωτήσεις και Απαντήσεις στο Αρτζανίδου Ε., Γούλης Δ., Γρόσδος Σ., Καρακίτσιος Α. (σ. 57-72) Παιχνίδια Φιλαναγνωσίας και αναγνωστικές και αναγνωστικές εμπυρώσεις. Αθήνα: Gutenberg
- Γουλής, Δ. (2016). *Εικόνες της παιδικής ηλικίας στη μεγάλη οθόνη*, Θεσσαλονίκη: UniversityStudioPress
- Γρόσδος Σ., Ντάγιου Ε. (2003), *Γλώσσα και Τέχνη*, Εκδόσεις Πανεπιστημίου Μακεδονίας, Θεσσαλονίκη.
- Δερβίση Σ., (1998), η δημιουργική σκέψη και η δημιουργική διδακτική διαδικασία, Θεσσαλονίκη, ιδιωτική έκδοση
- Θεοδωρίδης, Μ. (2009). Κινηματογράφος και παιδί. Μια απόπειρα χαρτογράφησης του χώρου, *Ερευνώντας τον κόσμο του παιδιού. Αφιέρωμα: Παιδική Ηλικία και Κινηματογράφος*, Επιστημονική Περιοδική Έκδοση της Ο.Μ.Ε.Ρ., τεύχος 99, (1-17). Αθήνα: Ελληνικά Γράμματα.
- Θεμελή, Ε. (2015). *Ο κινηματογράφος στη σχολική εκπαίδευση* (Διπλωματική εργασία). Πανεπιστήμιο Κρήτης, Φιλοσοφική Σχολή Τμήμα Φιλολογίας, Κρήτη.
- Καραθανάση, Α. (2001). Θετικές και αρνητικές επιδράσεις του κινηματογράφου στον ψυχισμό του παιδιού. Στο ΠΟΚΕΠΕ (ed.), *Παιδί και κινηματογράφος* (σελ. 47-59). Αθήνα: Σαββάλας.
- Καρακίτσιος, Α., (2012). Δημιουργική Γραφή: μια άλλη προσέγγιση της λογοτεχνίας ή η επιστροφή της Ρητορικής; *Κείμενα* 15 (2012), ανακτήθηκε Σεπτέμβριος 23, 2012 από το διαδίκτυο: http://keimena.ece.uth.gr/main/index.php?view=article&catid=59%3Atefxos15&id=256%3A15-karakitsios&option=com_content&Itemid=95
- Κολοβός, Ν. (1999). *ΚΙΝΗΜΑΤΟΓΡΑΦΟΣ Η τέχνη της βιομηχανίας*. Αθήνα: Εκδόσεις Καστανιώτη.

- Κωτόπουλος Τ. (2012), Η νομιμοποίηση της «δημιουργικής γραφής», πηγή:keimena.ece.uth.gr
- Κωτόπουλος, Τ. (2016). Δημιουργική γραφή και εκπαίδευση. Δελτίο Εκπαιδευτικού Προβληματισμού και Επικοινωνίας, 55. Ανακτήθηκε 10 Απριλίου 2020, από <http://impschool.gr/deltio-site/?p=62>
- Κωτόπουλος, Η. Τριαντάφυλλος, (2012). Η νομιμοποίηση της Δημιουργικής Γραφής,Κείμενα 15, ανακτήθηκε Σεπτέμβριος 23, 2012 από το διαδίκτυο: http://keimena.ece.uth.gr/main/index.php?view=article&catid=59%3Atefxos15&id=257%3A15-kotopoulos&option=com_content&Itemid=95.
- Καρακίτσιος Α. (2012 α) Δημιουργική Γραφή: Μια άλλη προσέγγιση της λογοτεχνίας ή η επιστροφή της Ρητορικής;
- Καρακίτσιος, Α. (2013). Δημιουργική Γραφή:η περιπέτεια στη Δυτική Ευρώπη. Στο Διδασκαλία της Λογοτεχνίας και Δημιουργική Γραφή (σσ. 13-45). Θεσσαλονίκη: ΖΥΓΟΣ.
- Καρακίτσιος Α. (2011)Φιλαναγνωσία...φανατική συνήθεια. Παιχνίδιαφιλαναγνωσίας και αναγνωστικές εμψυχώσεις Αθήνα: Gutenberg
- Κατσίκη – Γκιβάλου Α. (2011) Αναγκαίες διαψεύσεις και θεωρητικές ιστορικέςαναζητήσεις της εφηβικής λογοτεχνίας, στο Σύγχρονη εφηβική λογοτεχνία από την ποιητική της εφηβείας στην αναζήτηση της ερμηνείας της.
- Μουλά Ε. (2012) Αναζητώντας τη δημιουργικότητα στη διδασκαλία της λογοτεχνίας στη δευτεροβάθμια εκπαίδευση: Ο επαναπροσδιορισμός β 63 της δημιουργικής «γραφής» στην μεταμοντέρνα πραγματικότητα και την «ψηφιακή» εκπαιδευτική τάξη πραγμάτων. Ηλεκτρονικό περιοδικό Κείμενα15
- Νικολαΐδου, Σ. (2015). Η Δημιουργική Γραφή στο σχολείο, Αθήνα: Εκδόσεις Μεταίχμιο
- Νικολαΐδου Σ. (2012), Δημιουργική γραφή στο σχολείο. Το τερπόν μετά τουωφελίμου., Κείμενα 15, πηγή: keimena.ece.uth.gr
- Οικονομίδου, Α. (2006). «Βλέπεις ό,τι βλέπω;»: το ζήτημα του εννοούμενου θεατή. Στο Β. Θεοδώρου, Μ. Μουμουλίδου& Α. Οικονομίδου (Επιμ.). *Πιάσε με αν μπορείς*, σ. 245-268.
- Παρασκευόπουλου Ι., (2004), Δημιουργική σκέψη στο σχολείο και στην οικογένεια, Αθήνα : Ιδιωτική έκδοση
- Παπαδάτος Γ. (2009) Παιδικό βιβλίο και φιλαναγνωσία, Αθήνα: Πατάκης
- Πολίτης Δ. (2008) Η λογοτεχνία για τα παιδιά στη σχολική τάξη: Ζητήματαθεωρίας και διδακτικής. Μουσική σε πρώτη βαθμίδα, 5-6: 59-65
- Ροντάρι Τ. (1994) Η γραμματική της φαντασίας, Αθήνα: Μεταίχμιο

- Σουλιώτης Μ. (2012), Δημιουργική γραφή. Οδηγίες πλεύσεως, βιβλίοεκπαιδευτικού, Κύπρος: Υπουργείο Παιδείας και Πολιτισμού- Παιδαγωγικό Ινστιτούτο.
- Σπύρου, Δ. (2001). Κινηματογραφική Εκπαίδευση και θεσμοθέτηση του κινηματογράφου για παιδιά και νέους-ένα γενικό πλαίσιο για κινηματογραφική εκπαίδευση. Στο ΠΟΚΕΠΕ(ed.) Παιδί και κινηματογράφος (σελ31-39). Αθήνα: Σαββάλας.
- Χατζηδημητρίου Π. (2006), Εικόνα-σινεμά-εκπαίδευση.
- Χοντολίδου, Ε. (1999). Εισαγωγή στην έννοια της πολυτροπικότητας, *Γλωσσικός Υπολογιστής, Τόμος 1*, 115-117.

Ξενόγλωσση Βιβλιογραφία.

- Beghetto A., Runald B., (2011), Creativity in the classroom in J.C Kautman& RJ Sternberg (Eds), The Cambrige Handbook of creativity, Cambridge : University press
- Bly, C. , (2001), Beyond the writers workshop, New York Toronto, Ancor Books
- Marksberry, M.L., Foundation of Creativity, Harper and Row, New York - London, 1963
- Monaco, J. (2019). *ΠΩΣ ΔΙΑΒΑΖΟΥΜΕ ΜΙΑ ΤΑΙΝΙΑ Κινηματογραφική Βιομηχανία, Μέσα και η Επόμενη Εποχή*. Μαρία Παραδείση, Επαμεινώνδας Σκαρπέλης (Επιμ.), Ανδρέας Κίκιρας, Αμαλία Σταθάκη (μτφρ.). Αθήνα: Εκδόσεις Gutenberg.